

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**ŠTUDIJA PRIMERA UDELEŽBE JAVNOSTI PRI
SPREJEMANJU ODLOČITEV NA PODROČJU
OKOLJSKIH POLITIK**

Romana Koščak

Ljubljana, maj 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA UPRAVO

Diplomsko delo

**ŠTUDIJA PRIMERA UDELEŽBE JAVNOSTI PRI SPREJEMANJU
ODLOČITEV NA PODROČJU OKOLJSKIH POLITIK**

Kandidatka: Romana Koščak
Vpisna številka: 04044080
Študijski program: Visokošolski strokovni študijski program Uprava prva stopnja
Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, maj 2018

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Romana Koščak, študentka dodiplomskega študija visokošolskega programa Uprava, z vpisno številko 04044080, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Študija primera udeležbe javnosti pri sprejemanju odločitev na področju okoljskih politik S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu literature in virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobeseidnega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala Špela Vrbovšek.

Ljubljana, 25. 5.2018

Podpis avtorice:

POVZETEK

Uničevanje okolja postaja vedno večji problem v državah, ki so gospodarsko manj razvite. Manj razvite države, med katere v primerjavi z drugimi evropskimi državami sodi tudi Slovenija, težijo k večjemu gospodarskemu napredku. Zato se odločajo za podpiranje in financiranje težkih gospodarskih projektov, za katere je dokazano, da bodo imeli za okolje več negativnih posledic kot koristi.

Diplomsko delo se v teoretičnem delu osredotoča predvsem na okoljsko zakonodajo, ki je bila sprejeta v Evropi, opisuje pa tudi okoljsko zakonodajo, sprejeto v Sloveniji, in kakšne strategije bi bilo treba uporabiti, da bi odpravili pretirano uničevanje okolja, da ne bi bila edina gonilna sila za trajnostni razvoj le težka industrija. Opisani so odnosi med državo, lokalnimi skupnostmi in širšo javnostjo, kako država podaja informacije o odločitvah in kje omogoča sodelovanje nevladnih organizacij in zainteresiranih prebivalcev. V drugem delu je predstavljen primer iz prakse, ki je trenutno eden izmed glavnih projektov, ki bi ga radi izvedli v naslednjih letih. Problem nastopi, ko izvemo, da gre pri tem za spreminjanje in poseganje v območje, ki je zavarovano po zakonu, to so območja reke Mure, zapisana v slovenski Naturi 2000. Vse hipoteze diplomskega dela so potrjene, kar pomeni, da je večina okoljske zakonodaje v Sloveniji kršene, ko gre za projekt, s katerim bi pridobili večjo gospodarsko razvitost.

Ključne besede: okolje, okoljska zakonodaja, udeležba javnosti, konflikt, hidroelektrarna, reka Mura

SUMMARY

CASE STUDY ON PUBLIC PARTICIPATION IN ENVIRONMENTAL POLICY DECISION – MAKING

Environmental degradation is an increasing problem in economically less developed countries. The less developed European countries, including Slovenia when compared to other countries, strive for economic development. For this reason, they support and finance difficult economic projects that proved to have more consequences than benefits for the environment.

The theoretical part of the thesis mainly focuses on environmental legislation adopted in Europe, but also describes environmental legislation introduced in Slovenia and the strategies that should be implemented in order to reverse excessive environmental degradation and stop relying on heavy industry as the only driving force for sustainable development. The relationships between the country, local communities and general public are described along with the manner in which the country provides information on decisions and how to facilitate the participation of non-governmental organisations and interested citizens. The second part of the thesis analyses a practical example that is also one of the main projects that are supposed to be carried out in the following years. However, a bigger problem occurs when we realize that the project would change the environment and intervene in the area of the Mura River that was protected in the context of Natura 2000 network in Slovenia. The hypotheses were confirmed in the end, which means that the majority of environmental legislation in Slovenia has been infringed when it is stated that a project could boost economic growth.

Keywords: environment, environmental legislation, public participation, conflict, hydroelectric plant, Mura River

KAZALO

1	UVOD	11
2	RAZVOJ OKOLJSKE ZAKONODAJE IN POLITIKE EVROPSKE ZVEZE	13
2.1	PRAVNI OKVIR OKOLJSKE POLITIKE.....	15
2.2	OKOLJSKA ZAKONODAJA V SLOVENIJI	16
3	PREGLED IZVAJANJA EVROPSKE OKOLJSKE POLITIKE.....	18
3.1	PROBLEM IZVAJANJA OKOLJSKE POLITIKE V EVROPI.....	18
3.2	PROBLEM OKOLJSKE POLITIKE V SLOVENIJI.....	20
3.2.1	IZVAJANJE KROŽNEGA GOSPODARSTVA	20
3.2.2	POMANJKANJE OKOLJSKE ZAVESTI PREBIVALCEV.....	21
3.2.3	OKOLJSKA NEOZAVEŠČENOST	21
4	STRATEGIJE ZAŠČITE OKOLJA.....	23
4.1	OKOLJSKI INSTRUMENTI ZA URESNIČITEV STRATEGIJE	23
4.1.1	ZAKONODAJNI INSTRUMENTI.....	23
4.1.1.1	Presoja vplivov na okolje	24
4.1.1.2	Ekonomski in finančni instrumenti	26
4.1.1.3	Uporaba nevladnih organizacij in vključevanje širše javnosti	26
4.2	STRATEGIJA OHRANJANJA OKOLJA V SLOVENIJI.....	27
5	UDELEŽBA JAVNOSTI V OKOLJSKI POLITIKI.....	29
5.1	AARHUŠKA KONVENCIJA.....	29
5.1.1	DOSTOP DO OKOLJSKIH INFORMACIJ.....	30
5.1.2	SODELOVANJE JAVNOSTI PRI ODLOČITVAH OKOLJSKE POLITIKE.....	31
5.1.3	VKLJUČEVANJE LOKALNIH RAVNI OBLASTI IN ŠIRŠE JAVNOSTI.....	31
5.2	TRAJNOSTNI RAZVOJ.....	32
5.3	VLADNI ODNOSI Z JAVNOSTJO	34
6	KONFLIKT MED ZAKONODAJO IN PRAKSO: ŠTUDIJA PRIMERA HIDROELEKTRARN NA REKI MURI	36
6.1	VIZIJA INVESTITORJA	38
6.2	KONFLIKT V SODELOVANJU ŠIRŠE OKOLICE IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ	39
6.2.1	STRANKE V POSTOPKU	39
6.2.2	NEUPOŠTEVANJE JAVNOSTI PRI ENERGETSKEM KONCEPTU SLOVENIJE	39
6.2.3	NEPRIZNAVANJE UDELEŽENCEV V POSTOPKU CELOVITE PRESOJE VPLIVOV NA OKOLJE	40
6.2.4	INFORMACIJE JAVNEGA ZNAČAJA	41
6.2.5	LAŽNE IN ZAVAJAJOČE INFORMACIJE ZA JAVNOST	42
7	ZAKLJUČEK	44
	LITERATURA IN VIRI	46
	LITERATURA.....	46

VIRI	47
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV	49

KAZALA PONAŽORITEV

KAZALO SLIK

Slika 1: Sestava sonaravnega razvoja	15
Slika 2: Presoja vplivov na okolje; od predloga do gradnje	25
Slika 3: Načrtovane HE na reki Muri v območju Nature 2000	37

1 UVOD

»Odločil sem se, da ne bom pesimist na račun narave in biotske raznovrstnosti. Ne moremo si dovoliti propada, biti pesimistični. Pesimizem je zgolj druga beseda za odreči se odgovornosti, druga beseda za lenobo. Vmesno pot med pesimizmom in optimizmom imenujemo upanje, in uresničenje upanja je tisto, čemur pravimo boj.«
(Gaarer, 2010, str. 26)

Okolje v svoji naravni obliki je največja dediščina, ki jo lahko podeduje država. Naravno okolje v vsej svoji veličini pa daje moč tudi gospodarstvu in s tem tudi gospodarski razvitosti države, ki je te deležna. Države članice Evropske unije, med katerimi je tudi Slovenija, so se morale zavezati k preprečevanju okoljske škode in njenemu saniranju, da bi tako zaščitile redke živalske in rastlinske vrste, ki so v svetu že tako redkost.

V začetku diplomskega dela sem se usmerila v razvoj in okoljsko politiko Slovenije ter njeno pravno podlago. Dodala sem tudi okvir okoljske politike na evropski ravni, kako na podobne primere gledajo v nekaterih drugih evropskih državah. Ugotavljala sem, na kaj se opirajo organi, kadar se odločajo o spremembah in posegih v okolje; kaj zadostuje oz. prevlada, ko se odloča o javni koristi in javni koristi ohranjanja narave; kaj je glavni argument, ki prevlada in dovoljuje upravičeno izjemo gradnje in poseganje v okolje na naravnih zaščitjenih habitatih.

Na koncu sem se dotaknila tudi vprašanj, ali Slovenija dovolj vključuje širšo javnost v odločitve, ki se tičejo spreminjanja naravnega habitata, in ali se dovolj dobro zavzema za svojo naravno dediščino.

Za to temo sem se odločila zaradi trenutnega perečega vprašanja o gradnji hidroelektrarn na reki Muri, ki pomeni velik problem za tamkajšnje prebivalstvo, pojavlja pa se tudi vprašanje ustreznosti gradnje na območju reke Mure, ki je zaradi svoje nedotakljivosti znana tudi kot evropska Amazonka. Primer hidroelektrarn na reki Muri je tudi glavni primer, s katerim sem si pomagala, skušala doseči cilje in preveriti hipoteze diplomskega dela.

Namen diplomskega dela je raziskati kulturno ozaveščenost Slovenije in sodelovanje širše javnosti pri okoljskih rešitvah, še posebej ljudi, ki živijo blizu ogroženih območij in so odvisni od naravnih habitatov, pa tudi raziskati to temo na nivoju nekaterih drugih evropskih držav in jo predstaviti z njihovega vidika.

V diplomskem delu sem dosegala naslednje cilje:

- Opisati slovensko okoljsko politiko.
- Podpreti okoljsko politiko s pravno podlago glede na izbran primer.

- Primerjati slovensko okoljsko politiko z okoljskimi direktivami Evropske unije.

Hipoteze, ki sem si jih zastavila in katere sem v diplomskem delu potrdila ali ovrgla, so:

Hipoteza 1: Slovenija v svoje odločitve glede posegov v okolje vedno manj vključuje širšo javnost.

Hipoteza 2: Slovenija še ni na ravni okoljske politike, da bi za svojo kulturno dediščino in posege v okolje skrbela tako, kot skrbijo drugod po Evropi.

Hipoteza 3: Za izjemne posege v okolje na zaščitenih naravnih habitatih se Slovenija odloča, ker teži k večjemu napredku gospodarstva.

Pri pisanju diplomskega dela sem uporabila metodo deskripcije za predstavitev teoretičnih izhodišč in preučevanje druge literature s področja varstva okolja in izbranega primera ter metodo komparacije, katero sem uporabila pri primerjavi dejstev, ki se bodo pojavljala, in realnega stanja.

2 RAZVOJ OKOLJSKE ZAKONODAJE IN POLITIKE EVROPSKE ZVEZE

Čeprav je bila rimska pogodba, s katero so sklenili Evropsko gospodarsko skupnost (v nadaljevanju EGS), sklenjena že v petdesetih letih prejšnjega stoletja, je do večjega zanimanja za okolje prišlo komaj po letu 1970 zaradi vidnega povečanja pokrajinskih in zdravstvenih posledic zaradi onesnaževanja. Prve okoljske smernice so določale emisijske mejne vrednosti in standarde kakovosti okolja. V sedemdesetih letih pa so se tudi v okviru EGS začeli ukvarjati z drugimi okoljskimi vprašanji, in sicer so začeli reševati klasične okoljske probleme, kot jih poznamo danes. Seveda je bil prvi okoljski ukrep, ki so ga začeli reševati, povezan s kakovostjo zraka, takrat so bile podane tudi prve smernice za emisije osebnih vozil. Probleme na področju varstva voda so začeli reševati kasneje, prve smernice so postavili za kakovost površinskih in kopalnih vod, pa tudi za talno in pitno vodo. Lahko povzamemo, da se je na začetku okoljska politika osredotočala predvsem na reševanje okoljskih problemov znotraj EGS. Kompleksnejše reševanje okoljskih problemov so postavili takoj po prvi svetovni konferenci OZN o okolju (1972) v Stockholmu. Takrat so sprejeli prvi akcijski program za varstvo okolja, ki je vseboval okvirne temelje okoljske politike Evropske zveze (v nadaljevanju EZ). Prva dva akcijska programa sta imela bolj ali manj politično usmeritev in nista bila pravno obvezna. Šele kasneje, v osemdesetih letih je prišlo do drugega okoljskega napredka, ko je EGS začela poleg zakonskih uporabljati tudi druge okoljske instrumente (Plut, 1997, str. 53).

Na drugi konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju leta 1992 v Riu de Janeiru so ugotovili, da se je človek premalo resno zavzel za okolje in je povzročil že hude globalne spremembe. Te so se začele kazati z nenadnim izumiranjem živalskih in rastlinskih vrst, to pa je začelo vedno bolj ogrožati tudi človeka. Zato so na konferenci v Riu sklenili, da moramo začeti z »uskklajenim razvojem okolja«, ki mora postati merilo razvoja vsake države. Na konferenci sta bili pripravljene dve konvenciji: konvencija o podnebnih spremembah in konvencija o biološki raznovrstnosti. Prva je nalagala podpisnicam, da optimizirajo izpust plinov, ki povzročajo učinek tople grede, druga pa je začela uvajati instrument presoje vplivov na okolje, katerega bom podrobneje opisala v poglavju Strategije zaščite okolja (Lah, 1994). Takrat so sestavili tudi tretji akcijski program za varstvo okolja, ki je podal smernice za skupno strategijo varovanja okolja v EGS. Šele četrti akcijski program je predstavljal osnovo za celostno zasnovano okoljsko politiko, in sicer je predpisal obvezno uporabo sprejetih zakonov EZ v vseh državah, ki so članice. Izboljšal je dostop javnosti do informacij o okolju in začel ustvarjati delovna mesta na tem področju. Nizozemci so bili prvi, ki so v takratni EGS izdelali svoj načrt okoljskega programa dolgoročnega razvoja do leta 2010. Za razliko od ZDA okoljska politika v EU vse do devetdesetih let ni poleg zakonskih instrumentov uporabljala nobenih drugih. Takrat so v političnih razpravah začeli razmišljati o možnostih uvajanja dajatev okoljskih davkov v

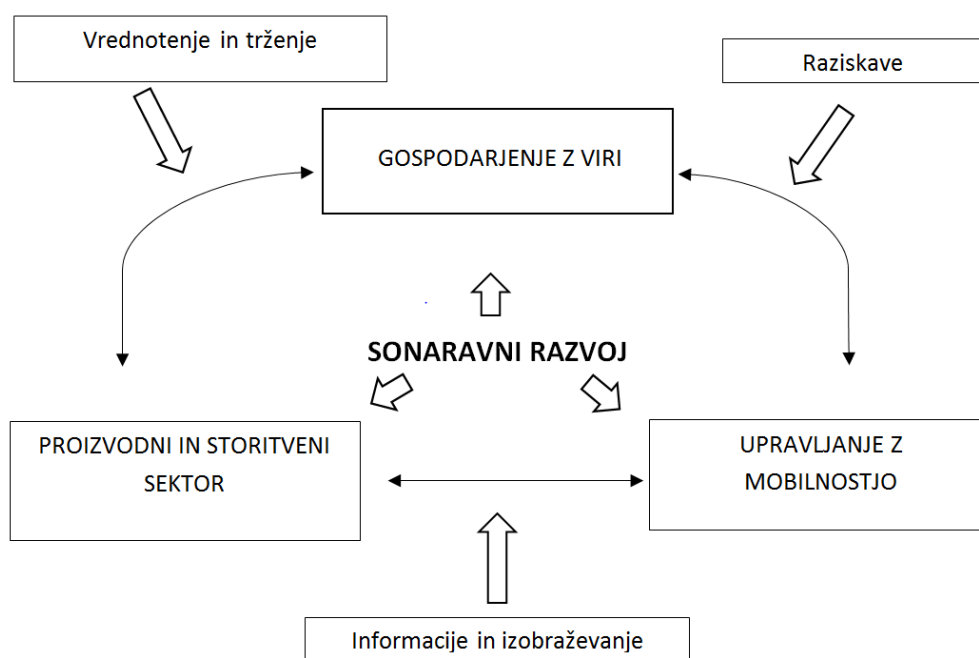
primeru nespoštovanja okoljskih akcijskih programov (v nadaljevanju EAP) in glede uporabe zraka, prsti in vode. Spet novo strategijo za okolje so razvili v petem EAP, ki je stopil v veljavo v prvi polovici devetdesetih let in je veljal vse do leta 2000. Ta je imel bistveno drugačne poudarke kot prejšnji EAP, saj je poudarjal:

- socialni in gospodarski razvoj bo vedno bolj odvisen od okolja in naravnih virov, poudarek na kakovosti le-tega;
- spodbujanje energetske rabe odpadkov;
- zagotovitev blagostanja v socialnem in gospodarskem okolju za sedanjo in bodočo populacijo;
- spremembe v obnašanju trenutne družbe (spodbujanje okoljske zavesti pri človeštvu);
- ustvarjanje instrumentov, ki učinkovito delujejo na širšo odgovornost družbe in prispevajo k čim večji okoljski zaščiti.

Bistveno drugačen EAP so začela že sama po sebi narekovati nova poročila o stanju okolja, ki so se iz leto v leto slabšala. Ugotovili so tudi, da če ne bi podali novih direktiv za okoljsko varnost, bi se stanje še slabšalo, posledično pa bi tudi kvaliteta življenja postajala čedalje slabša. Ta program je začel prvič vključevati in omogočati dostop do okoljskih informacij širši javnosti. S tem so pridobili tudi večjo okoljsko zavest ljudi, saj so se z informacijami, ki so bile javne, ljudje začeli izobraževati in seznanjati s stanjem okolja in morebitnimi posledicami le-tega na človeka. Celotna strategija novega EAP je torej predstavljala večji napredek in povezovanje držav na nacionalni in lokalni ravni za večjo uspešnost, opirala pa se je na naslednje tri stebre (Plut, 1997, str. 56):

1. Gospodarjenje z viri (sem spadajo kakovost zraka in prsti, gospodarjenje z vodnimi viri, varstvo narave same, energetska učinkovitost in varnost).
2. Proizvodni in storitveni sektor (obremenjevanje okolja s tehnološkim napredkom – okoljske presoje ustreznosti).
3. Upravljanje z mobilnostjo (načrtovanje same infrastrukture – kje bo ta potekala, kontrola prometa in kontrola onesnaževanja s prekomernim prometom).

Slika 1: Sestava sonaravnega razvoja

Vir: Plut (1997, str. 56)

Od leta 1972 do danes so sprejeli sedem okoljskih akcijskih programov, trenutno aktualen je EAP, ki so ga v Evropskem parlamentu sprejeli novembra 2013 in zajema obdobje do leta 2020. Okrepili so ga za še kompleksnejše okoljske spremembe, ki jih nameravajo doseči. Te spremembe zajemajo varovanje našega naravnega kapitala, s spodbudo so se zavezali k čim manjši uporabi oz. učinkoviti rabi naravnih virov, zavezali so se k varovanju zdravja in dobremu počutju ljudi – vse to ob spoštovanju naravnih omejitev planeta. To je nekakšna splošna strategija, na kateri bodo gradili in usmerjali vse države članice EU, saj imajo prav te odgovornost, ki je skupna vsem pri izvajanju ciljev, ki jih določa EAP (Evropska komisija, 2016).

2.1 PRAVNI OKVIR OKOLJSKE POLITIKE

Pravni okvir okoljske politike EU se je, kot sem že omenila v prejšnjem poglavju, začel graditi v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Od takrat do danes je EU sprejela več kot 200 predpisov s področja varovanja okolja. Vendar pa sama zakonodaja ni dovolj, to je treba še ustrezno uveljavljati in uporabljati. Evropska komisija lahko sproži sodni postopek proti vsaki državi članici, ki se ne drži določenih direktiv, zato se večina držav tudi odloči držati določenih direktiv in skušajo najti rešitve, da ne pride do globe, ki je za državo, še posebej za kakšno gospodarsko manj razvito, lahko zelo težavna. Pravni ukrepi zoper nespoštovanje evropske zakonodaje so zadnja možnost, komisija pa državam članicam še vedno raje pomaga pri izvrševanju zakonov, kot pa jim nalaga globe. Članicam so na voljo

finančna pomoč in tudi gradnja na večji zmogljivosti. Evropska komisija jim pomaga tudi pri spoznavanju svojega okolja (Evropska komisija, 2016).

Evropska unija ima izredno obsežno zakonodajo, številne direktive, odločbe in uredbe. Glavno pravno podlago v EU pa dajeta dve direktivi, to sta direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic (to je bil tudi prvi zakon, s katerim je EU zaščitila okolje) in direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ti direktivi tudi gradita Naturo 2000. To je evropski mrežni sistem zavarovanih območij in bi naj bila osrednja točka okoljske politike Evropske unije na področju narave in biotske raznovrstnosti (Zisenis, 2017, str. 408). Ta mrežni sistem EU oblikuje že več kot desetletje, saj so zaradi nenadzorovanega poseganja v okolje ljudje začeli iztrebljati veliko že tako redkih rastlinskih in živalskih vrst. Tako so vse članice EU dolžne določiti svoja ozemlja Nature 2000 in ta ozemlja tudi ustrezno varovati, kot narekuje zakon. Po celotni EU zavzema skupaj več kot 26.000 območij in temelji na načelu, da je človek glavni sestavni del narave, saj lahko sam največ naredi za njo. Način izbire območij, ki bodo v vsaki izmed držav članic predstavljale Naturo 2000, je prepuščen vsaki državi po svoji lastni presoji oz. odločitvi vlade vsake države, ki določi ta območja, seveda s pomočjo lokalnih samouprav in različnih agencij in združenj za okolje. Za financiranje naravovarstvenih ukrepov na območjih znotraj EU so na voljo različni finančni programi, ki delujejo v okviru različnih naravi prijaznih projektov, med katere lahko štejemo prijazne oblike kmetovanj in druge dejavnosti trajnostnega razvoja (Urad za publikacije Evropske unije, 2004).

2.2 OKOLJSKA ZAKONODAJA V SLOVENIJI

Ena izmed podpisnic konvencij iz Ria de Janeira je bila tudi Slovenija, kar jo pravno zavezuje, da je odgovorna pri uresničevanju obeh konvencij. Prav tako se mora okoljska politika v Sloveniji ujemati z vso zakonodajo, ki jo določa EU, saj je ena izmed držav članic. Za uresničevanje ciljev mora vsaka država imeti še zanesljivejše zakonodajne vire, da bo lahko izvrševala okoljsko politiko. Glavno zakonsko osnovo za to v Sloveniji predstavlja Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04, v nadaljevanju ZON), ki v celoti vključuje načela konvencije in se zavezuje k temu, da bo v celoti izpolnjeval cilje obeh sprejetih konvencij v Riu. Slovenija ima z vidika zakonodaje zelo kompleksno in sodobno urejene zakone za razvoj države, usklajene z okoljem (Lah, 1994, str. 15).

Za doseganje zastavljenih ciljev so zakonodajne oblasti sprejele še nekatere uredbe, ki pri tem pomagajo. To so:

- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) in Načrt ugotavljanja negativnih posledic na območjih Nature 2000 in določitev razvojnih ukrepov,
- Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah,

- Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah,
- Uredba o habitatnih tipih.

Tako so tudi na podlagi teh direktiv, ki imajo seveda za glavno osnovo zakon, v Sloveniji določili območja Nature 2000. To je Vlada Republike Slovenije storila leta 2004, ko je na ozemlju Slovenije določila območja, ki bodo ostala posebej varovana in ki so jih vpisali v Naturo 2000 (Ministrstvo za okolje in prostor, 2001).

3 PREGLED IZVAJANJA EVROPSKE OKOLJSKE POLITIKE

Okolje že samo po sebi presega državne meje, zato ima sodelovanje na področju okolja med državami toliko večjo vrednost in je ključnega pomena, če želimo reševati izzive okoljske politike. Več kot 75 % evropske populacije meni, da je okoljska zakonodaja potrebna za zaščito okolja v njihovi državi, več kot 80 % pa jih meni, da bi izvrševanje te zakonodaje morale institucije EU tudi redno preverjati. Zato je Evropska komisija leta 2016 začela pregled nad izvajanjem okoljske politike po Evropi. Težili so k dveletnemu ciklu analize in dialogu za izboljšanje izvajanja te politike. Pregled je ponudil usklajen okvir za reševanje skupnih izzivov in prispevanje k doseganju trajnostnih razvojnih ciljev (European Commission, 2017).

Nemalokrat se dogaja, da je okoljska zakonodaja kršena na podlagi posebnih primerov oz. izjem, ko je dovoljena gradnja v naravi, kjer se ne bi smela zgoditi. Zato evropska okoljska zakonodaja in politika prinaša v državne sisteme nedvomne koristi, ki ščitijo, ohranjajo in skušajo izboljšati okolje za sedanje in prihodnje generacije ter ohranjajo kakovost življenja državljanov EU. Slaba izvedba te zakonodaje pa v Evropi in svetu ustvarja visoke okoljske stroške in neenake pogoje za podjetja. Pravilno izvajanje okoljskega pravnega reda EU se odraža tudi v sedmem EAP.

Če bi bile okoljske zahteve EU iz EAP v celoti dosežene, bi (European Commission, 2017):

- Popolna skladnost s politiko EU o odpadkih do leta 2020 lahko ustvarila dodatnih 400.000 delovnih mest, v industriji ravnanja z odpadki in reciklaže pa dodatni letni promet 42 milijard EUR.
- Letne koristi za uvrstitev na dober vodni status znašale na leto vsaj 2,8 milijarde EUR.
- Omrežje Natura 2000 začelo prinašati ocenjene dobičke od 200 do 300 milijard EUR na leto. S tem, ko bi v celoti izvajali Naturo 2000, bi oblikovali tudi dodatnih 174.000 delovnih mest.

3.1 PROBLEM IZVAJANJA OKOLJSKE POLITIKE V EVROPI

Poročila vseh držav kažejo, da so glavni nerešeni izzivi v skoraj vseh 28 državah članicah še vedno politika ravnanja z odpadki, kakovost biotske raznovrstnosti in zraka ter hrup (European Commission, 2017).

Problem v izvajanju okoljske politike se je začel pojavljati takoj, ko so sprejeli nujno okoljsko zakonodajo. Problem so takoj zaznali v napredku, saj so vzhodnoevropske države začele stremeti k čistemu okolju. Teoretik Steenge (1991, str. 315) je v svojem članku o raziskavi okoljskih težav v vzhodni Evropi poudaril, da bi morali, preden so uvedli okoljsko

ekonomijo, sočasno s tem obravnavati tudi gospodarsko rast, trajnostni razvoj, stroške in koristi, ki jo okoljska ekonomija prinese. Podjetja v poznih devetdesetih letih namreč še niso bila v celoti pripravljena za takšno ekološko reformo. Kmalu je postalo očitno, da ekonomska teorija ni več učinkovita zaradi prevelikih izgub konkurenčnosti na trgu, in postala je znana kot reforma brez teorije. Teorije in poročila, ki so bila ustvarjena o tem, ne pojasnjujejo v celoti, zakaj je bilo glede onesnaženega okolja ustavljenih tako malo dejavnikov, ki so največji sovražniki okolju. Stanje narave je tako pokazalo, da se zakoni, sprejeti v okviru okoljske politike, pogosto kršijo in v resnici nimajo velikega vpliva. Podjetja so primarno usmerjena v svoj centralno načrtovan sistem, ne glede na porabljene vire, da tako dosežejo razvoj, pri tem pa so le malokrat pozorna na dobre optimalne rezultate za okolje. Tako podjetja še vedno raje plačujejo okoljske davke, kot da bi se držala zakonov, ki narekujejo varovanje okolja. Ker pa nečisto okolje postaja vedno večji in resnejši problem, bi bilo treba določiti učinkovito visoko raven okoljskih dajatev, da se podjetjem ne bi več izplačalo plačevati za davke, ampak bi spremenili svoj način delovanja v okolju prijazno podjetje. Seveda pa se je pri tem spet pojavil problem, da bi lahko s preveč agresivnim izvajanjem okoljske politike propadel celoten proizvodni sistem (Steenge, 1991, str. 320).

Glede na trenutne razmere lahko pričakujemo več ukrepov na centralni ravni. Na ravni držav so za okolje odgovorna sektorska ministrstva. Tradicionalno so si ta ministrstva bolj kot za čisto in neonesnaženo naravo prizadevala za maksimiranje fizične in proizvodnje, zmanjšanje onesnaževanja ni bil del njihove naloge. Tudi ko je bilo ugotovljeno, da lahko povečanje proizvodnje vpliva na onesnaženo okolje, je zmanjšanje onesnaževanja ostala njihova sekundarna naloga. Da bi te cilje vključevali, sistem zahteva drugačen pristop na državni ravni. Vključno zaradi tega so začeli ustanavljati različne neodvisne agencije za varstvo okolja, žal pa je praksa takšna, da poskusi usklajevanj doslej niso bili uspešni. Glavna težava je pomanjkanje usklajevanj in komunikacije med različnimi vladnimi službami in okoljevarstvenimi agencijami. Le malo evropskih skladov je bilo namenjenih dejanskim težavam z onesnaževanjem, za boljšo, okolju prijazno tehnologijo in tehnologije za nadzor onesnaževanja. Takšno pomanjkljivo tehnologijo najdemo največkrat v težki industriji, kot so elektrarne in energetske promet, kjer ni kontrol porabljene energije (Steenge, 1991, str. 325).

Treba pa je poudariti, da se z okoljskimi težavami veliko slabše spoprijemajo slabše razvite države. Nemčija je kot dobro razvita država v tem času postorila že veliko. Zaprla je večino onesnažujočih tovarn, kar je bilo ekonomično smiselno, saj za izdelke takih tovarn ni bilo več povpraševanja na trgu; tako je zagotovila dober začetek izvrševanja okoljske politike. Takih rešitev, kot jih je našla Nemčija, še vedno ni moč najti v državah, ki nimajo veliko manevrskega prostora za spremembe, saj bi ob vsaki zaprti tovarni primanjkovalo vedno

več delovnih mest in s tem bi zatrli tudi svoj (že tako manjši) gospodarski napredek. Zato bi bilo treba za te države uvesti druge pobude (Morgenstern, Pizer & Shyang Shih, 2002).

3.2 PROBLEM OKOLJSKE POLITIKE V SLOVENIJI

V Sloveniji je raznoliko in bogato naravno okolje ključno za razvoj. Glede na svojo velikost ima kot država članica EU največji delež zemljišč, ki ga pokrivajo območja Nature 2000, in je tudi ena izmed najbolj gozdnatih držav v EU. Dobro ohranjena narava prinaša številne socialno-ekonomske koristi, vendar pa je za to zahtevan dober sistem načrtovanja infrastrukture in okolja. Glede skladnosti z okoljsko politiko EU ima Slovenija še vedno relativno veliko primerov kršitev, kar se tiče posegov v okolje. Največji izziv, ki se v Sloveniji pojavlja v zvezi z izvajanjem okoljske politike EU in otežuje izvrševanje evropske zakonodaje, je preveč kompleksen pravni okvir. Na nivoju načrtovanja in na podlagi okoljske ocene bi morali spoštovati osnovne zakonske usmeritve evropske zakonodaje; s tem bi se zmanjšalo upravno breme in ovire za naložbe. Ohranjati bi morali obsežno mrežo Nature 2000 in vanjo vključevati naravno gospodarstvo, pri tem pa seveda upoštevati okoljsko presojo, ali je gospodarstvo primerno za določeno okolje. Možnosti za spremembe so dobre, saj bi lahko Slovenija nadaljevala na dobri osnovi in praksi ravnanja z odpadki. Prav ravnanje z odpadki jo dviguje na vrh lestvice držav članic EU z vidika urejenosti reciklaže. Slovenija je bila tako v evropskem poročilu pri pregledu izvajanja okoljske politike označena kot uspešna praksa in dober primer, kako izboljšati ravnanje z odpadki v relativno kratkem časovnem okviru. Ljubljana je bila ocenjena kot najboljša evropska prestolnica glede pokritosti in učinkovitosti ločenega zbiranja odpadkov. V zadnjih desetih letih je s podporo evropskih denarnih skladov zmanjšala količino odpadkov, odpeljanih na odlagališča, za 59 % in zmanjšala nastajanje komunalnih odpadkov za 15 % (The EU Environmental Implementation Review, 2017, str. 693).

3.2.1 Izvajanje krožnega gospodarstva

Za boljšo izrabo naravnih virov, ki je v Sloveniji že tako majhna, bi morali uvesti in se razvijati v smeri krožnega gospodarstva¹. Slovenija se sooča s številnimi priložnostmi in izzivi glede prehoda h krožnemu gospodarstvu. Po eni strani je tretja najbolj gozdnata država v EU, bogata z naravnim kapitalom in prav tako obdarjena z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti, po drugi strani pa največji problem ostajajo sistemski in strateški izzivi, ki jih povzroča takšno gospodarstvo. Tako je slovenska vlada v okviru krožne gospodarske agende sprejela že prve korake in okvirni program za prehod na zeleno območje gospodarstva. Program določa strateške smernice za razvoj zelenih tehnologij in delovnih

¹ Koncept za razvoj gospodarstva glede na omejene vire in potrošnjo; ponovna uporaba in reciklaža.

mest, promocijo znanja o okolju, trajnostno upravljanje virov, razvoj zelene davčne reforme in zelene prakse v kmetijstvu. Kljub določitvi strateških smernic in močne podpore EU se strateški dokumenti vlade zdijo še vedno velik izziv za realizacijo koncepta krožnega gospodarstva zaradi pomanjkanja finančnih spodbud (The EU Environmental Implementation Review, 2017, str. 695).

3.2.2 Pomanjkanje okoljske zavesti prebivalcev

Slabše izvajanje skrbi za okolje se v Sloveniji opazi tudi pri prebivalcih, ki nimajo zadosti močne okoljske zavesti oz. še ne čutijo prevelike spremembe v okolju, da bi bilo tako nečisto, da ne bi mogli normalno živeti. Glede na raziskavo okoljske zavesti Slovencev dr. Andreja Kirna, profesorja Fakultete za družbene vede, okoljska zavest ni preprost odsev prakse, ampak je veliko kompleksnejši pojav, ki ga vsak posameznik dojema po svoje. S tem se srečamo pri vseh narodih, ne samo pri Slovencih. Več kot polovica ljudi po Sloveniji meni, da so medicinski poskusi v naravi upravičeni in naravni, še posebej, če to lahko rešuje človeška življenja. Odgovori se seveda razlikujejo glede na starostno skupino, izobrazbo in versko prepričanje. Slovenci se vedno bolj nagibajo k trditvi »Če se drugi ne trudijo, nima smisla, da se trudim jaz«; tako spadajo v večinsko skupino ljudi brez zavesti o okolju. Tako ravnanje večine izniči prizadevanje manjšine, ki se za okolje trudi (Kirn, 2003, str. 19).

3.2.3 Okoljska nezaveščenost

Ozaveščenost o onesnaženosti je bila na slovenskih tleh prisotna že v zgodnjih osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ampak le na hudo poškodovanih območjih Slovenije. Seveda so najbolj kritičen odnos do nečistega okolja imeli lastniki gozdov in kmetijskih zemljišč, ki so tudi bolj spremljali okoljske spremembe, manj kritičen odnos pa so v tistem času kazali meščani, ker so bili bolj ali manj odvisni ravno od trenutno delujočih industrijskih obratov, ki so najbolj onesnaževali okolje (Špes, 2008, str. 55).

Neozaveščenost je problem, ki se pojavlja v Sloveniji še danes. Pri nastajanju okoljske škode bi morala biti ozaveščenost nujna in vedno znova poudarjena, saj bi tako ljudje izvedeli več o okoljskih posledicah, povečala bi se tudi pripravljenost za drugačno delovanje. Ob taki ozaveščenosti bi bilo lažje izpeljati določene sistemske ukrepe okoljske politike. Če pokažemo na primeru: večina ljudi ima napačne predstave, zakaj sploh prihaja do učinka tople grede. Vedo, da je za to kriva prekomerna energetska dejavnost človeka, ne vedo pa točno, kaj delajo narobe, da bi lahko omilili, če ne že preprečili, posledice (Kirn, 2003, str. 18). Velikokrat je pri ljudeh v Sloveniji za nastajajoče ekološke probleme kriv tudi slab spomin. Zapomnijo si dogodke izpred največ štirih let, kar pa povezujejo z

volilnimi cikli. V času volilnih kampanj namreč vse več strank v svoje volilne programe vključuje rešitev okoljskih težav, predvsem v najbolj prizadetih občinah po Sloveniji, saj se ljudje seveda najbolj odzivajo na ekološke probleme, ki se dogajajo v njihovi neposredni okolici. Kakor hitro pa ti programi volilnih akcij ponehajo, se tudi človeški spomin oddalji od obljub akcij (Špes, 2008, str. 56).

Da bi bila ozaveščenost ljudi po Sloveniji boljša, bi morale aktivneje delovati tudi organizacije z licencami EMAS oz. vsak delovati skupaj z vlado in se povezovati. Slovenija ima registriranih 10 delujočih in aktivnih organizacij EMAS. Število aktivnih organizacij je precej nizko glede na število skupnih registracij organizacij, ki so bile ustanovljene. Od oktobra 2015 ni bilo zabeleženih nobenih sprememb in registracij novih organizacij EMAS, ki bi s svojim obveščanjem lahko ljudi ozaveščale o novostih glede okolja in zmanjševale okoljsko nezaveščenost (The EU Environmental Implementation Review, 2017, str. 701).

4 STRATEGIJE ZAŠČITE OKOLJA

Strategija zaščite okolja prav tako temelji na zakonodaji EU. Države članice EU so podpisale, da bodo skupaj gradile čistejše okolje, ampak ker je to težko izvedljivo brez določene strategije, so se odločili, da bodo to izvedli po okoljskih instrumentih za uresničevanje čistejšega okolja.

4.1 OKOLJSKI INSTRUMENTI ZA URESNIČITEV STRATEGIJE

Instrumente varovanja politike varstva okolja delimo v več skupin, navadno so to tri glavne podskupine, ki se delijo v zakonodajne, ekonomske in finančne instrumente. Pomožni instrument, ki pomaga pri uresničevanju varovanja okoljske strategije, pa je vloga potrošnikov in vladnih organizacij ter ozaveščanje širše javnosti. Ti s pomočjo sredstev javnega oznanjanja in obveščanja pomembno vplivajo na okoljsko usmeritev narodov držav Evropske unije. S pomočjo vseh teh instrumentov se postopoma krepi okoljska zavest držav in ljudi. Vendar je v ospredju še vedno uporaba zakonodajnih in ekonomskih instrumentov (Plut, 1997, str. 67).

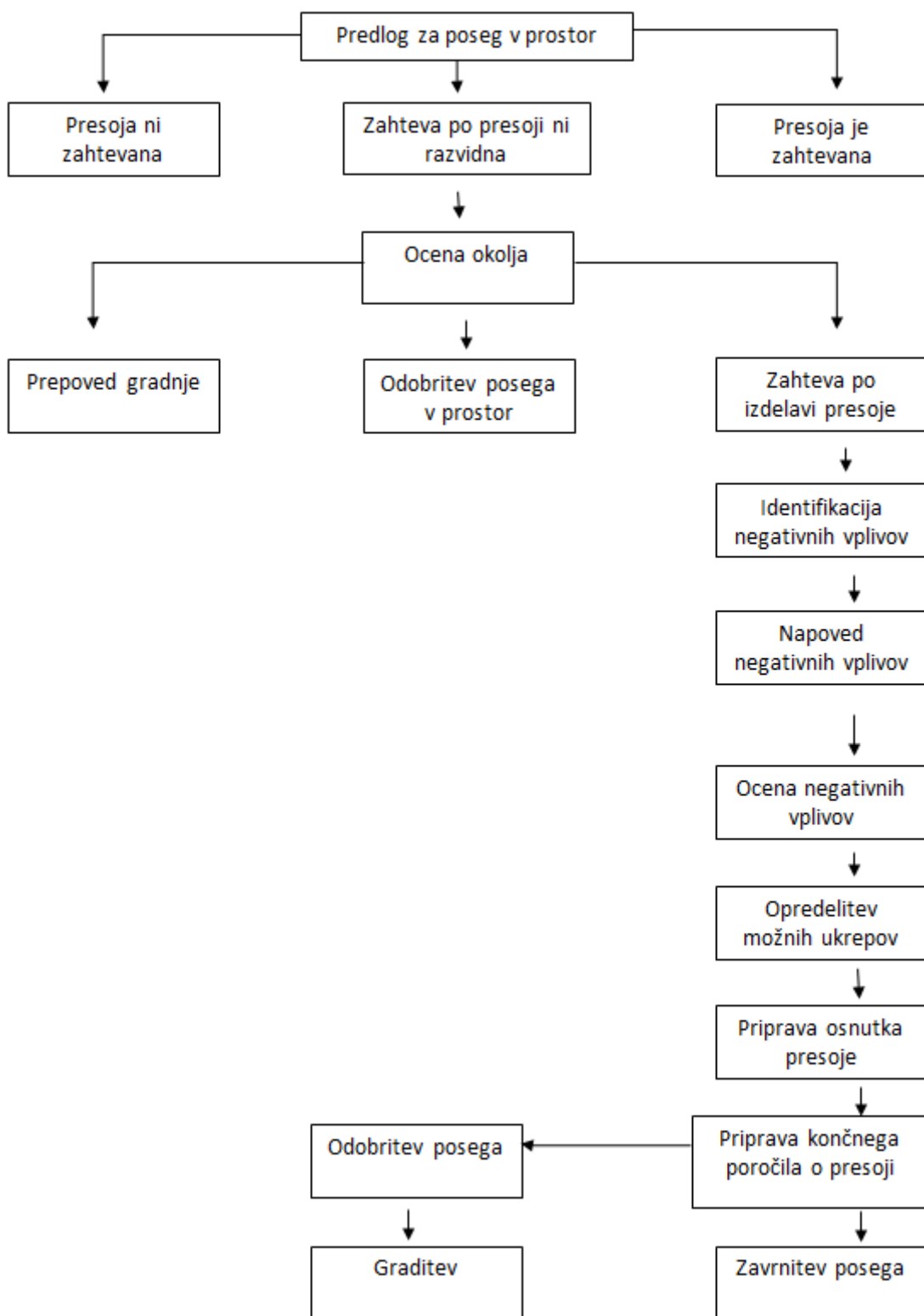
4.1.1 Zakonodajni instrumenti

Zakonodajni instrumenti okoljske politike so namenjeni predpisovanju navodil oz. usmerjanju posameznih držav, kako spoštovati mednarodne okoljske sporazume, in krepitvi norm Evropske unije. Posamezne članice EU lahko tudi po lastnih potrebah sprejemajo svoje zakone na področju okoljske politike, ki se morajo nanašati na že sprejete zakone EU in konvencijo Združenih narodov in tudi ne smejo biti manj stroge od teh, ki so že sprejeti. Zakonodajni sistem okoljskega upravljanja bi naj določal meje za potrošnjo in proizvodnjo. Z razvojem evropske zakonodaje na področju okolja so tako ugotovili, da je zakonodajni pristop zdravljenja okolja bolje zamenjati in postopoma uvajati pristop okoljske preventive. Primer zakonodajne okoljske preventive je zakon o embalaži odpadkov, ki je podjetjem naložil, da uporabljeno embalažo sprejemajo zaradi reciklaže. Podjetja je ta zakonodaja spodbujala pri posodabljanju svoje tehnologije v bolj okolju prijazno in tako zmanjšala energetske in okoljske stroške. Tako nastajajo neprisilni dogovori med vlado in industrijo, saj so se številna podjetja začela truditi tudi brez zakonske prisile, že zaradi dobrega vtisa v javnosti oz. pri potrošnikih. Z metodami strukturnega in prostorskega načrtovanja preverjajo primernost lokacij podjetij, s pomočjo omejenih oz. zakonsko določenih emisij pa določajo pogoje obratovanja. Od sprejema okoljske zakonodaje je tako celoten proizvodni proces stalno nadzorovan (Plut, 1997, str. 68).

4.1.1.1 Presoja vplivov na okolje

Presoja vplivov na okolje je eden izmed podinstrumentov zakonodaje. Razvitejše države so ga začele uporabljati redno, saj se z njim natančno ugotovi, ali je projekt, ki ga želijo zgraditi na določenem območju, primeren za to območje oz. je gradnja za določeno območje sporna. Presoja posameznega projekta na določenem območju se preverja na podlagi evropskih zakonov in tudi po zakonskih podlagah države, v kateri želijo izvesti določeni projekt. Z direktivami EU se tako ugotovi, kako zelo bi gradnja prizadela okolje. Ugotovi se tudi, če se določena lokacija nahaja na zaščitenem območju Natura 2000, kajti v tem primeru bi se naj gradnja takoj zavrgla. Po direktivi o zaščitenih pticah in habitatih je to območje, v katero po odločitvi države niso dovoljeni niti najmanjši posegi, saj bi lahko ogrozili ali celo izločili posamezno vrsto rastlinskih oz. živalskih primerkov. Presoja vplivov na okolje je postala zahtevana in pomembna zaradi nekaterih nastalih katastrof s hudimi posledicami za okolje. Tako izdelava poročila o vplivih na okolje zahteva poznavanje naravnih ekosistemov in drugih povezljivih naravoslovno-družboslovnih strok. Potek presoje vplivov na okolje od predloga za poseg v prostor do gradnje prikazuje spodnja slika (Samsa, 2003, str. 19).

Slika 2: Presoja vplivov na okolje; od predloga do gradnje

Vir: Lah (1994, str. 209)

4.1.1.2 Ekonomski in finančni instrumenti

Naslednji instrumenti, ki jih uporabljajo, so ekonomske in finančne narave. Namenjeni so spodbujanju in odgovornemu ravnanju z naravo, smotrni uporabi naravnih virov, zmanjšanju količine odpadkov in zmanjševanju onesnaževanja okolja nasploh. S tega vidika so tu prisotne oz. predpisane ekonomske dajatve ali spodbude. Zaradi varovanja okolja so začeli uporabljati način plačevanja davkov po načelu plača odgovoren. Tako so pri teh ukrepih onesnaževalci okolja obremenjeni za vse stroške ukrepov, ki pokrijejo njihovo nestransko za okolje. Povzročitelji so dolžni zaradi ogrožanja okolja in ljudi posodobiti svojo tehnologijo, da ne bo ogrožala narave in ljudi in bo obenem tudi zmanjšala rabo naravnih virov. Upoštevati morajo torej normative, ki jih narekuje zakonodaja. Letna škoda je še vedno tako velika, da je zaradi onesnaževanja okolja posamezne države manjši tudi BDP države. Finančne spodbude, ki jih EU nudi svojim članicam, tako vsekakor niso namenjene onesnaževalcem okolja in pokrivanju njihove neodgovornosti, ampak so namenjene striktno za posodabljanje tehnologije na okolju prijazno. S tem ukrepom bi naj EU posamezne države članice tudi spodbujala. Z uvajanjem okoljskih davkov so v ospredju skandinavske države, več so jih začeli uporabljati tudi v Avstriji, Belgiji, Nemčiji, na Nizozemskem, v Veliki Britaniji in Nemčiji, pa tudi v Švici. Najbolj uspešne uvedbe okoljskih davkov za CO₂ lahko zasledimo na Švedskem, največje davke za onesnaževanje za nevarne odpadke v Nemčiji in za onesnaževanje voda na Nizozemskem. Davčna zadolžitev glede na stopnjo onesnaževanja se je izkazala za zelo učinkovito. Vendar se takšni davki na onesnaževanje v manj razvitih državah še vedno uvajajo zelo počasi, saj v revnejših državah Evrope tak davčni sistem prispeva k povečanju nezaposljivosti in zmanjšuje socialno varnost, kljub temu da se v takšnih državah povečuje obremenitev okolja. Ravno zaradi te dileme je pomembno postopno uvajanje, da ekologizacija podjetij postane pozitivna, da se med zaposlitvenimi možnostmi in varstvom okolja ustvari pozitiven učinek. Obstaja torej možnost, da se nasprotja med okoljsko politiko in zaposlovanjem popolnoma izgledijo. Študije v EU na to temo kažejo, da ukrepi za varstvo okolja bistveno prispevajo k trajnostnemu razvoju in zaposlitvenim možnostim. V vsakem primeru je torej potreben čas, da se spremeni vzorec obnašanja posameznikov in potrošnje, da bodo lahko to izvedli, pa bo potrebna še večja povezava okoljskih zakonov ne samo med seboj, ampak tudi z drugimi politikami (Plut, 1997, str. 70).

4.1.1.3 Uporaba nevladnih organizacij in vključevanje širše javnosti

Potrošniki in okoljske organizacije so merilec okoljske politike in družbenih razmer države. S časom postajajo vedno bolj pomembne za okolje in vse bolj vplivajo na pomen okoljske zavesti in etike ljudi, še zlasti na okoljsko pozitivno oz. negativno podobo podjetja v širši javnosti. Nevladne organizacije tako promovirajo dobra podjetja in jim zvišujejo ugled oz. ga znižujejo, če se podjetje ne drži politike okolja. Tudi sami potrošniki vse bolj posegajo

po izdelkih, ki za okolje ne predstavljajo bremena. Okoljsko izboljšanje tehnologije podjetij podpirajo tudi zelene stranke, katerih cilj je ekologizirati celotni davčni sistem in politiko. Tako kot potrošniki tudi nevladne organizacije in zelene stranke promovirajo vsa podjetja, ki se na trgu trudijo postati ekološka proizvodnja, in jim s tem bistveno povečajo tudi konkurenčnost. Prav zaradi vseh teh osnov so postale nevladne organizacije in javnost pomemben instrument razvoja (Plut, 1997, str. 75).

4.2 STRATEGIJA OHRANJANJA OKOLJA V SLOVENIJI

Da bi v Sloveniji zaščitili in ohranili ekosisteme, ki so prisotni in prav tako ogroženi zaradi pretiranega delovanja in poseganja v naravo, so tudi pri nas morali razviti strategije zaščite. Slovenija ima glede na majhnost zelo razširjeno in visoko biotsko raznovrstnost, vsebuje habitatne tipe, ki so prisotni samo tukaj in nikjer drugje po svetu, zato je še toliko pomembnejša strategija PHYSIS, ki jo uporabljajo po celotni EU. Ta razporeja habitatne tipe po klasifikaciji, npr. na podzemeljske habitatne tipe in mokrišča, katerim je ravno po tej klasifikaciji posvečena večja pozornost.

Osnova strateškega načrta Slovenije je konvencija Združenih narodov za okolje. Oblikovali so pet strategij oz. ciljev, ki jih želijo doseči:

- Pregledovanje stanja v Sloveniji v okviru biotske pestrosti.
- Ocena vzrokov za zmanjševanje te pestrosti in primerjava glede na sosedske države in države članice EU.
- Doseči in se držati pravne podlage.
- Upoštevati načela ukrepanja in delitev odgovornosti.
- Doseči dobre primere prakse in pristopov ohranjanja narave glede na druge države.

Za doseganje te strategije za uspešnejšo zaščito biotske raznovrstnosti so morali razviti tudi pomožna načela, ki se dotikajo vseh dejavnosti, ki imajo direkten vpliv na okolje in izkoriščajo naravne vire. Nekatera načela je tako moč razbrati že iz same zakonodaje – Zakona o varstvu narave – in iz strategije gospodarskega razvoja Slovenije. Ta načela so (Ministrstvo za okolje in prostor, 2001):

- Previdna sprejemanja odločitev: sprejemanje najboljših možnih gospodarskih in družbenih rešitev in ukrepov, ki skupaj delujejo kot spodbuda za ohranjanje okolja.
- Načelo izogibanja: izogibanje projektom, ki ne bodo imeli dobrega vpliva na okolje, in obvezna izdelava poročila o strateški presoji vplivov na okolje.
- Načelo previdnosti: ukrepanja pri posegu v okolje nikakor ne smemo odložiti, še posebej, če bi to pomenilo možnost se izogniti večji okoljski škodi.
- Načelo premestitve: dejavnost, ki bi oškodovala okolje, je smotrno postaviti na sekundarno lokacijo, kjer ne ogroža biotske raznovrstnosti. Treba je izbirati čim

manjše možno poseganje v naravo, zato se je treba odločiti za druge alternative, če so možne, in opustiti prvotne cilje industrije. Nikakor ni dovoljeno premeščati ekosistemov na druge lokacije zaradi posegov v okolje, saj nikoli ne bomo v celoti dosegli istega okolja in lahko ogrozimo številne organizme.

- Načelo ekološkega spajanja: če se škodljivim vplivom sprememb v območju biotske raznovrstnosti ni možno izogniti, je treba s spajalnimi ukrepi spet vzpostaviti ravnotežje, če je to možno.
- Načelo ekološke celovitosti: ekološkim procesom moramo omogočiti nemoteno delovanje.
- Načelo obnove: sestavine, ki so bile v biotski raznovrstnosti izgubljene, moramo obnoviti, obnoviti moramo habitate in ponovno naseljevanje ogroženih vrst.
- Načelo obnavljanja tehnologij: imeti moramo nadzor nad širjenjem tehnologije in le-tej omogočiti, da se razvija v okolju prijazno.
- Načelo plačevanja davkov: onesnaževalec plača za svojo neodgovornost do narave in škodo, ki jo je naredil.
- Načelo udeležbe širše javnosti: v projekte in varovanje okolja moramo za večjo učinkovitost vključevati ljudi in nevladne organizacije, pa tudi lastnike zemljišč, ki bi tudi morali biti najbolj ozaveščeni.
- Načelo preprečevanja škode: zdravljenje okolja je večji strošek kot preprečevanje okoljske škode.
- Načelo sodelovanja: ob združenju moči in skupne odgovornosti bodo tudi rezultati boljši. Prihranki bodo takoj večji že v okviru porabe javnih sredstev. To načelo temelji na širokem sodelovanju med državami in tudi znotraj države.

V evropskem poročilu o izvajanju okoljske politike iz leta 2017 so dodobra ocenili slovensko izvajanje okoljske politike v praksi. Poleg ugotovljenih napak so zapisali tudi, kakšni so predlagani ukrepi za odpravo teh napak. Glede politike odpadkov so predlagali, da bi Slovenija morala uvesti strožji ekonomski instrument za povečanje stroškov v primeru nespoštovanja ločevanja odpadkov. Preden bi to uvedli, bi morali izboljšati podatke o ravnanju z odpadki; tako bi mogoče zvišali raven ločevanja in sploh ne bi bilo treba uvesti dodatnih stroškov. Za izboljšanje rezultatov na podlagi varstva in ohranjanja naravnega kapitala so predlagali, da bi bilo dobro, da bi Slovenija dokončala in dopolnila seznam Nature 2000 (sem bi bilo treba umestiti še morsko okolje). Uvesti bi morala dodatne vzdrževalne ukrepe za ohranjanje habitatov, po dopolnitvi Nature 2000 pa začeti popolno izvajanje ohranitve na vseh mestih, ki so določena za varovanje. Začeti je seveda treba s poudarkom na območjih, kjer so se habitati začeli zaradi prekomernih kmetijskih dejavnosti zmanjševati. Če bi to želeli v celoti doseči, bi morali izboljšati tudi razpoložljivost podatkov o ohranjenosti habitatov in okrepiti komunikacijo z zainteresirano javnostjo (The EU Environmental Implementation Review, 2017, str. 705).

5 UDELEŽBA JAVNOSTI V OKOLJSKI POLITIKI

Države članice EU so s sprejemom številnih direktiv v okviru varovanja okolja sprejele tudi zahteve za pravilno obveščanje in vključevanje javnosti v odločitve okoljske politike in posegov v okolje. V preteklosti in v začetku sprejema okoljskih zakonov in direktiv se kljub temu, da so bile direktive o vključevanju javnosti že sprejete, te v praksi niso izvajale. Z vedno večjim vidnim onesnaževanjem pa so ljudje sami začeli razvijati okoljsko zavest in pritiskati na vlado, najprej z nevladnimi organizacijami, ki so jih začeli ustanavljati, kasneje še izobraženi posamezniki. Za novosti v okoljski politiki so se začeli zanimati tudi ljudje, ki živijo v bližini ogroženih območij. Tako so države morale sprejeti, da je bistvo in napredek razvoja tudi v sodelovanju s širšo javnostjo. Ta je v večini primerov odvisna od države, vendar so se kmalu začela plesti številna nasprotja med zelenim gospodarskim in industrijskim razvojem ter zahtevami širše okolice.

5.1 AARHUŠKA KONVENCIJA

Aarhuška konvencija je mednarodna konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Sestavili so jo leta 1998 v Aarhusu. Pravno je povezana s stockholmsko deklaracijo o človekovem razvoju in z deklaracijo o okolju, ki so jo sprejeli leta 1992 v Riu de Janeiru. S sprejemom te konvencije so si določili cilj, da bi čim bolj prispevali k pravicam ljudi in vsakega posameznika posebej, da odloča o tem, v kakšnem okolju želi živeti, in prispeva h kvaliteti življenja svojih potomcev v naslednjih generacijah. Tako konvencija omogoča dostop do informacij, pravico do udeležbe pri odločanju, pa tudi pravno varstvo za okoljske zadeve.

Tako so številni vplivni voditelji, ki so sodelovali pri sestavi konvencije, prepričani, da je bila za svet in njegovo okolje eno izmed najnaprednejših orodij demokracije tistega časa. Da je to eden izmed najambicioznejših in zgodovinskih podvigov na področju okolja, sta potrdila tudi takratni generalni sekretar Združenih narodov Kofi Anan in takratna evropska komisarka za okolje Margot Wallström. Zavedali so se, da je odpiranje sočasne demokratičnosti in učinkovitosti na trgu zelo zapleten proces in bodo države morale razviti dobro strategijo za reševanje le-tega (Marega & Kos, 2002, str. 13).

Osnovne obveznosti, ki so se ob sprejetju in podpisu konvencije pojavile, so zahtevale:

- javen dostop do informacij o okolju,
- sodelovanje javnosti pri odločanju v okoljskih politikah,
- dostop do pravnega varstva.

Z aarhuško konvencijo so njene podpisnice javno izkazale pomen varovanja okolja in ga označile za eno najpomembnejših blaginj, ki jo vsak človek potrebuje za svoje življenje, pa

tudi kot pomemben vir za uresničevanje temeljnih človekovih pravic. Državam podpisnicam je konvencija naložila tudi podpiranje nevladnih organizacij, ki so zaradi svojega aktivnega vključevanja največji vir informacij širši javnosti. Podpirati morajo predvsem izobraževanje na to temo, še zlasti poučevanje o uporabi posameznikovih pravic, ki jih je prinesla konvencija (Marega & Kos, 2002, str. 19).

5.1.1 Dostop do okoljskih informacij

Aarhuška konvencija je javno upravo označila kot glavno nosilko oz. glavni vir okoljskih informacij, katere mora v čim večji meri sporočati širši javnosti oz. ji mora omogočiti tudi prost dostop do teh informacij. Konvencija se nanaša in daje navodila predvsem izvršilni veji oblasti, to pomeni, da morajo nosilci izvršilne oblasti vse informacije javnega značaja, v katere spadajo tudi spremembe v okolju, sporočiti ljudem. Ti nosilci javnih pooblastil so državni organi, ki opravljajo javnoupravne naloge, bodisi v okviru okoljevarstva ali nečesa drugega. Sem spadajo tudi vse pravne osebe, ki bi v prihodnosti imele kakršen koli interes gradnje oz. posega v naravo.

Definicijo okoljske informacije je konvencija obravnavala precej podrobno. Kako mora biti podana, je zapisano v drugem členu aarhuške konvencije, in sicer okoljske informacije pomenijo vse pisne, vizualne, zvočne, elektronske in tudi kakršne koli informacije v materialni obliki.

Konvencija vsem upravičencem do okoljske informacije javnega značaja zagotavlja, da jo imajo pravico pridobiti v obsegu, kot ga določa sama konvencija, kar pa ni zapisano samo v konvenciji, ampak tudi v zakonu o varstvu narave. Do teh informacij, če že niso javno objavljene oz. dostopne, lahko pride vsak državljan, tudi nedržavljan in prav tako vse pravne osebe, četudi nimajo posebnega razloga, zakaj te informacije potrebujejo. Seveda pa se nekateri primeri obravnavajo kot izjemni primeri, ko se informacije ne objavijo, ker so zaupnega značaja; tudi to v 4. členu določa konvencija. Po navadi se ugotovi, da bi razkritje teh informacij škodljivo vplivalo na državo oz. na meddržavne odnose ali bi ogrozilo celo javno varnost. Pod zaupne informacije spadajo tudi različne industrijske in poslovne rešitve, če so takšnega značaja, da bi odkritje ogrozilo njihov gospodarski interes. Vendar je v tem primeru treba razkriti informacije, ki so potrebne za varstvo okolja, to pa so ravno tiste informacije, ki se velikokrat zakrijejo v celoti; organizacije velikokrat zaradi zelenih posegov v okolje ne objavijo vseh informacij, ki so pomembne za varstvo okolja (Marega & Kos, 2002, str. 36).

5.1.2 Sodelovanje javnosti pri odločitvah okoljske politike

V aarhuški konvenciji so zelo podrobno razdelali tudi vprašanje sodelovanja širše javnosti pri odločitvah javnih oblasti v okviru varovanja in poseganja v okolje. Sodelovanje javnosti se deli na tri nivoje sodelovanja. To pomeni, da konvencija opredeljuje sodelovanje med državnimi organi in širšo javnostjo skozi celoten postopek odločitve (Marega & Kos, 2002, str. 53):

- Prvo sodelovanje med državo in širšo skupnostjo bi se moralo začeti že v postopkih za izdajo dovoljenj za posege v okolje. Pri tem v Sloveniji zasledimo, da gre največkrat za gradnjo določenih objektov v prostoru, kjer se ne bi smeli nahajati. Podjetja oz. država ta sodelovanja velikokrat izpustijo, saj vedo, da bi jih javnost veliko bolj ovirala pri odločitvi, zato se odločijo, da je ne bodo vključili – kar je seveda nezakonito.
- Sodelovanje širše javnosti mora biti vključeno v postopek oblikovanja politik («policy making»), ki se navezuje na pripravo načrtov in drugih navodil, ki bodo oblikovali okoljsko politiko. Tako morajo pristojni organi javnih pooblastil, ki so nosilci teh odločitev, javnosti omogočiti, da ima pregled na vse informacije, ki določajo priprave programov in načrtov. Pristojni organi morajo za celotno javnost, ki želi sodelovati, zagotoviti tudi dovolj velik časovni razpon med odločitvijo in izvršitvijo določenega programa oz. načrta. Tako je na voljo dovolj časa, da se širša javnost seznaní z njihovo odločitvijo in lahko sodeluje pri vsebini te odločitve, ko še obstajajo možnosti za spremembo. Organi javne oblasti so dolžni upoštevati želje in dejstva, ki jih poda širša javnost glede načrtovanega programa.
- Sodelovanje širše javnosti morajo po aarhuški konvenciji vključiti tudi, kadar organi oblasti pripravljajo pravno obvezujoče akte. Sodelovanje mora tukaj izpolnjevati določene zahteve, saj gre za določanje podzakonskih predpisov, ki lahko zelo vplivajo na okolje. Pristojni organi morajo tako kot pri oblikovanju politik določiti časovna obdobja za sodelovanje, tako da bodo ta učinkovita. Preden spreminjajo določene podzakonske predpise in upoštevajo širšo okolico, morajo objaviti osnutke podzakonskih predpisov in pri pripravi končne verzije upoštevati rezultate sodelovanja širše javnosti.

5.1.3 Vključevanje lokalnih ravni oblasti in širše javnosti

Za boljšo povezavo med državo in javnostjo bi morala biti boljša tudi povezava med lokalnimi oblastmi in širšo javnostjo, ki bi sodelovanje lažje omogočila in bi lahko odločitve na lokalni ravni izročila državnim oblastem. To se v praksi večinoma premalokrat odraža.

Po konvenciji so določene tudi naloge lokalnih oblasti. Dejstvo je, da so lokalne oblasti veliko bližje lokalnemu prebivalstvu in svoji naravi, zato je lokalni nivo ključen za reševanje okoljskih problemov. Lokalne oblasti vzdržujejo lokalno infrastrukturo, kamor sodijo vse potrebščine za normalno preživetje lokalnega prebivalstva. Svojemu lokalnemu prebivalstvu predstavljajo okoljsko problematiko, jih izobražujejo in skrbijo za trajnostni razvoj. Glede na direktive EU, ki jih je sprejela tudi Slovenija, se morajo teh držati tudi lokalne oblasti, zato takšno stanje še posebej zahteva sodelovanje celotne okolice, da bodo pri izvajanju in upoštevanju vseh direktiv EU uspešni. Prav tako je pomembno, da širša okolica dobi zaupanje v svojo občinsko upravo. Če ni zaupanja, se težko sprejemajo odločitve v občinskih svetih, saj nihče ne zaupa nikomur in se tudi nihče z nikomer ne strinja, realizacija projektov v teh razmerah pa je zelo zahtevna. V Sloveniji smo se dolgo srečevali z nepovezovanjem lokalnega prebivalstva in nevladnih organizacij, saj prebivalstvo ni bilo niti zainteresirano niti niso čutili potrebe po tem, da bi se zanimali za spremembe. Menili so, da je to v celoti naloga državnih organov oz. lokalnih skupnosti. Tako nevladne organizacije niso mogle niti strokovno razložiti, zakaj bi bil nek projekt tudi pomemben za občino oz. okoljsko sporen. Zaradi tega je nujno pomembna vez in komunikacija med ljudmi oz. okoljskimi nevladnimi organizacijami (Marega & Kos, 2002, str. 73).

V Sloveniji imamo približno 200 občin, kar je razmeroma veliko za tako malo državo. Te občine so zaradi pomanjkanja kadra zelo slabo zasedene, zato jih večina zelo slabo obravnava in izvršuje okoljsko zakonodajo, najpogosteje zaradi zahtevnosti njenega finančnega vidika. V Sloveniji za boljšo povezanost deluje tudi zelo malo združenj za občine, več kot polovica občin pa sploh ni vpisana v nobeno združenje, kar jim še bolj otežuje, da bi spoštovale zakonodajo. V proceduri še vedno zasledimo ustanavljanje novih občin, katerega bi kmalu morale zamenjati ustanavljanje regij, kjer bi se že ustanovljene občine začele povezovati in si med seboj pomagati, da bi dosegle dobre rezultate.

Usklajeno delovanje ljudi v lokalni skupnosti pa lahko vzpostavi tudi učinkovito samooskrbo lokalne skupnosti. V Sloveniji je samooskrba toliko pomembnejša, ker je kmetijstvo še vedno glavna dejavnost, s katero se ukvarjajo na podeželju, zato si morajo priznavati njegovo večfunkcionalnost. Z razvojem turizma lahko prispevamo h kulturni in naravni dediščini, če želimo doseči funkcionalnost kmetijstva in ga povezati s turizmom, pa moramo izboljšati tudi izobrazbo oz. poskrbeti za večjo ozaveščenost v lokalni skupnosti. S tem krepimo tudi trajnostni razvoj (Vovk Korže, Globovnik & Kokot, 2010).

5.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Sonaravni razvoj, v nadaljevanju trajnostni razvoj, je sveža zamisel o povezavi med okoljem in ljudmi. Prvič so jo omenili že leta 1977, dokaj resno pa se je začela obravnavati komaj v zadnjem desetletju. Za uvajanje trajnostnega razvoja, kjer bodo ljudje živeli v

simbiozi z naravo, morajo države nujno upoštevati ekološko prenovu tehnologije in porabe naravnih virov. Bodočnost, ki jo trajnostni razvoj prinaša, bi naj bila v pozitivni povezavi med industrijo, družbo in naravo (Tantegel & Kralj, 2011, str. 191).

Za izboljšavo trajnostnega razvoja v smeri naravovarstva mora država poskrbeti tudi za vzgojo in izobraževanje ljudi na vseh ravneh, saj ravno to prispeva k večjemu razumevanju in krepi okoljsko zavest ljudi. V Sloveniji je razvidno, da je izobraževanja o tem zelo malo. Že v osnovnošolskih učnih načrtih najdemo zelo malo naravovarstvenega naravoslovja, katerega bi ravno tam moralo biti največ, da bi se tako skozi leta razvil večji pozitiven odnos do narave (Sajovic & Kolnik, 2011, str. 79).

Za načela trajnostnega razvoja je torej zelo pomembno in ključnega pomena sodelovanje javnosti. Kot sem zapisala v prejšnjem poglavju, je bilo sprejeto že v aarhuški konvenciji, saj je dejstvo, da je tudi sam razvoj hitrejši in modernejši, če pri tem sodeluje širša javnost. Pomembno je zavedanje, da doseganje ciljev v trajnostnem razvoju ni dovolj, ampak je ključno dosegati ravnotežje med materialnimi stvarmi, ki lajšajo življenje ljudem, socialno varnostjo in čistim okoljem. Ravno pri tem je pomembno, da država poskrbi za ozaveščanje ljudi, kot je bilo napisano in sprejeto v aarhuški konvenciji. Z ozaveščanjem ljudi pri večini oblikujemo okoljsko zavest, ki sodi med ukrepe kot pomemben dejavnik za doseganje ciljev trajnostnega razvoja, kjer se ljudje začnejo zavedati svoje odgovornosti do okolja in se začnejo tudi spreminjati. Ljudje se različno odzivajo in prilagajajo na spremembe v svojem okolju, razlikujejo se tudi njihove predstave o okolju in onesnaženosti, veliko pa je odvisno od informacij, ki prihajajo od javnih oblasti okoli njih.

Hitrost in kvaliteta trajnostnega razvoja sta tesno povezani s starostnimi skupinami prebivalcev, saj ta vpliva na njihov potek in preživljanje življenja in prostega časa. Sem spada tudi odnos, ki ga imajo do medijev in oblasti, kjer so določene informacije glede okoljevarstva in trajnostnega razvoja na voljo. Pomembna je izobrazba prebivalstva v nekem okolju in njihova poklicna sestava; to so tudi glavni pokazatelji, kdo informacije o razvoju sprejema pozitivno ali jih zavrača. Ravno pri izobrazbi velikokrat zasledimo, da veliko več manj izobraženih kot izobraženih ljudi zavrača informacije, ki povzročajo spremembo okolice in sporočajo konkretne negativne učinke onesnaževanja določenih obratov industrije, prav tako nimajo niti določenega mnenja o problemih v okolju.

Tudi navezanost in odvisnost od narave lahko določimo kot dejavnik, s katerim lahko ugotovimo zanimanje za okoljevarstvo in trajnostni razvoj. Seveda je veliko več zanimanja pri prebivalcih, ki so lastniki gozdov in zemlje. Ti so začeli že zelo zgodaj opozarjati na negativne učinke onesnaževanja okolja, saj so odvisni od naravnih virov, ki jih je kmalu začelo zmanjkovati. Zaradi tega se je v Sloveniji že zelo zgodaj pojavilo zanimanje za ohranitev naravnih virov in gozdov, predvsem v primerjavi z vzhodnoevropskimi državami.

Tam so z družbeno ureditvijo poddržavili večino gozdov in zaradi tega so posamezniki tudi izgubili čustveno povezanost z gozdovi in zemljo, saj ta ni bila več njihova lastnina.

Na zaviranje razvoja vpliva tudi kulturno in nacionalno poreklo. Razlika v pojmovanju okolja nastane, ko se pojavi nova homogena skupina ljudi, ki niso bili v stiku z javnimi oblastmi oz. imajo svoja prepričanja o razvoju. Sem spadajo tudi različne šege in navade, ki so se razvijale skozi leta in od katerih so odvisne moralne vrednote.

Ne glede na razložene dejavnike se okolje in trajnostni razvoj zaznava različno od človeka do človeka, bodisi zaradi osebnih motivov ali celo političnih prepričanj (Špes, 2008, str. 57). Koncept trajnosti je še vedno središče okoljskih izzivov in razvoja, še vedno je odvisno, kako se na to odzovejo vlade in okoljske skupine. Zelene stranke in nevladne organizacije pa še vedno jasno zagotavljajo trajnostni razvoj v teoriji in praksi (Adams, 2009, str. 2).

5.3 VLADNI ODNOSI Z JAVNOSTJO

Če vlada države želi napredovati z demokratičnostjo, mora za to vzpostaviti dobre in učinkovite odnose z javnostjo. Naloga vlade je, da določa in usklajuje izvajanje politik, poskrbeti pa mora tudi, da v svoje odločanje vključuje ljudi in jim predstavlja svoje odločitve. S pomočjo javnosti zbira odločitve in skuša najti ravnotežje med svojimi in odločitvami širše javnosti. Tako pripomore h kvaliteti v odnosu. Obravnavo vladnih odnosov z javnostjo v literaturi najdemo zelo redko, lahko rečemo, da jo najdemo več v teoriji kot v praksi. Literatura na to temo je še vedno v nastajanju, predvsem zaradi pobude vlad, ki so ugotovile, da brez te povezave ne bodo imeli dobre demokratične države. Cilj vladnih odnosov je državljanse informirati o vseh novostih in izvajanju politike in s tem pridobiti njihovo podporo. Če tega ni, lahko vlade tvegajo izgubo zaupanja in s tem tudi podpore. Velikokrat je problem, da se vlade v političnih volilnih kampanjah večinoma bolj potrudijo in obljublajo povezavo in sodelovanje, kar se po volitvah pozabi in komunikacija spet postane enosmerna.

Javni sektor v Sloveniji ima prav tako zakonska določila, ki nalagajo institucijam vlade, da zagotavljajo javnost svojega delovanja in komuniciranje. Pravočasno morajo zagotoviti seznanjenost z aktivnostmi, ukrepi, programi in projekti, na katerih delajo. Ta pravica do obveščeniosti in sodelovanja pri odločanju sodi med glavne človekove pravice, opredeljuje jo tudi Ustava Republike Slovenije v 39. členu. V slovenski zakonodaji pa še nimamo zakona, ki bi te pravice urejal in uresničeval za vse državljane, čeprav izhaja iz Ustave. Javnost vladnih sej je opredeljena tudi v poslovníku vlade v 50. členu, kjer je določeno, da so seje in delo vlade javne, javnost pa se zagotavlja s pomočjo novinarskih konferenc in medijev. Za informiranje javnosti v Sloveniji so določeni oz. pooblaščeni tudi vsi

predstojniki vladnih služb, sekretarji in resorna ministrstva, ki morajo v javnih izjavah predstaviti svoja stališča (Serajnik Sraka & Vidrih, 2001, str. 651).

Kot sem že omenila v zgornjem odstavku, je kljub zakonskim določilom, ki so podlaga za komuniciranje vladnih služb z javnostjo, problem, da niso bila nikoli dokončno opredeljena; ni bilo enotnosti, da bi ta zakon veljal za vse vladne službe enako. Niso določili, kako bi naj bile te službe organizirane, s kakšnim znanjem bi naj bile podkrepljene in kako izobrazbo bi morali imeti ljudje, ki se s tem ukvarjajo. Svetovalci v vladnih službah se še vedno ukvarjajo in soočajo z vprašanji, kako bi bilo najbolje podajati informacije in omogočiti sodelovanje ljudstva. Vse to je posledica dejstva, da ravno ti svetovalci, ki bi morali podajati celostne informacije o spremembah, nimajo pravočasnih informacij o premikih v vladi. Vlada in resorna ministrstva se še vedno prevečkrat odzivajo šele na pritisk medijev, da podajo določene informacije, katere bi morali že sami sporočiti pravočasno svojim svetovalcem, da bi zgradili organiziranost, kako jih podati in sporočiti širši javnosti. Precej svetovalcev za odnose z javnostmi se sooča tudi z nezadostnim strokovnim znanjem na področju različnih informacij, bodisi o odločitvah v državnih sistemih ali okoljskih odločitvah. Vsak svetovalec bi moral biti prenašalec informacij svoje stroke, da bi jih znal razložiti celotni javnosti. Omenjene težave povzročajo negativne posledice in vplivajo na kakovost podanih informacij, saj se te velikokrat ne usklajujejo z dejanskimi (Serajnik Sraka & Vidrih, 2001, str. 654).

6 KONFLIKT MED ZAKONODAJO IN PRAKSO: ŠTUDIJA PRIMERA HIDROELEKTRARN NA REKI MURI

Tipi razvojnih projektov, ki začenjajo največje polemike glede posega v okolje, so sigurno projekti gradnje hidroelektrarn oz. jezov na rekah. Te skoraj ne morejo mimo tega, da ne bi uničile ekološkega prostora, kamor so umeščene, oz. v večji meri ogromno tamkajšnje ekološke raznolikosti. Da se s hidroelektrarnami uniči večina ekosistemov in redkih živalskih in rastlinskih vrst, so dokazali z večino dokumentacije zadnjega desetletja. Kljub temu v mnogih državah po svetu računajo na hidroelektrarne in njihovo električno moč kot na neko zagotovilo za boljše življenje ob prodaji elektrike drugim bogatejšim državam, saj je dejstvo, da električna energija ostaja ključna sestavina za izboljšanje življenja revnih ljudi.

V državah v razvoju bosta hitra urbanizacija in nadaljnja rast prebivalstva zahtevali večjo porabo elektrike in s tem tudi večje povpraševanje po njej na trgu. Zato bodo načrtovalci energije v številnih državah v razvoju verjetno še naprej videli hidroelektrične jezove kot obetaven vir obnovljive električne energije, četudi bo to prineslo vedno večjo škodo naravi ali celo krčenje zaščitenih habitatnih območij Nature 2000 (Ledec & Quintero, 2003, str. 6).

Kot vse države tudi Slovenija teži k večjemu gospodarskemu napredku. Za razliko od drugih, razvitejših evropskih držav pa v svoji demokratičnosti premalo podpira in upošteva širšo javnost, še posebej lokalne prebivalce, ko je govora o spreminjanju njihovega okolja. Zaradi želje po gospodarski rasti veliko večkrat kot s širšo javnostjo sodeluje samo z investitorji, ki jim je pri doseganju svojih ciljev malo mar za uničevanje naravnih habitatov in kršenje zakonodaje na evropski ravni.

Takšen primer je gradnja hidroelektrarn na reki Muri, katerega bom v naslednjih podpoglavjih razčlenila, podrobneje opisala in primerjala s pomočjo dokumentov, ki so bili izdani za projekt, okoljskega poročila celovite presoje vplivov na okolje in ostalih dokumentov, pripomb in mnenj nevladne organizacije Društvo za preučevanje rib Slovenije (v nadaljevanju DPRS). Slednje sodeluje tudi z drugimi strokovnjaki in nevladnimi organizacijami, ki se jim umestitev hidroelektrarn v načrtovano območje zdi nesprejemljiva.

Projekt hidroelektrarn (v nadaljevanju HE) na reki Muri je v načrtu že vrsto let. Prebivalci lokalne skupnosti v bližini območja gradenj in naravovarstveniki se že vrsto let trudijo, da slovenski odsek reke Mure teče brez ovir, saj bi vsakršen poseg v okolje lahko pustil nepopravljive posledice. Investitorji in pobudniki HE na reki Muri imajo v investicijskem načrtu verigo osmih HE, ki so skoraj v celoti v nasprotju s cilji evropske direktive o vodah

je tudi evropska naravovarstvena smernica. Dejstvo, ki ga v tem pogledu ne moremo izpustiti, pa je, da je Slovenija proti državi, kot je sosednja Avstrija, veliko manj gospodarsko razvita, zato si tudi veliko bolj prizadeva za kakršen koli napredek na področju gospodarstva. Posledično teži h gradnji težke industrije, čeprav ve, da bo imela veliko več negativnih kot pozitivnih posledic na naravno območje (Amazon of Europe Mura-Drava-Danube, 2017).

Poleg dejstva, da je projekt osmih HE v Sloveniji v velikem konfliktu z zakonodajo, so tu tudi številni drugi negativni vplivi, ki bi jih povzročila gradnja HE. To so vplivi, katerih investitorji velikokrat v celoti ne povejo in razložijo širši javnosti. V informacijah za širšo javnost je velikokrat poudarjeno, kaj bi iz tega dobili dobrega, ne povejo pa, da bi bile te posledice skoraj v celoti pozitivne samo za njih in ne za širšo javnost oz. prebivalce v bližini projekta. Sodelovanje širše javnosti in nevladnih organizacij, ki delujejo v sklopu za naravo, ter druge negativne posledice pri izbranem primeru bom podrobneje predstavila v spodnjih podpoglavjih.

6.1 VIZIJA INVESTITORJA

Investitor načrtuje gradnjo verige osmih HE na reki Muri, ki teče skozi območje v Sloveniji. Njegova vizija je izkoristiti reko, saj se ocenjuje, da ima veliko neizkoriščenega hidroenergetskega potenciala. V svojih ocenah ocenjuje, da bo zaradi gradnje hidroelektrarn večja poplavna varnost in da se bo s tem izboljšal tudi vodovodni sistem (posledice bom posebej opisala in komentirala v spodnjem podpoglavju). Zagotavlja tudi, da v svoji študiji enakovredno upoštevajo okoljske, socialne in gospodarske komponente. V seriji dogodkov pa se je že izkazalo, da te komponente niso upoštevane enakovredno, saj se investitor večinoma usmerja na gospodarske elemente trajnostnega razvoja. V svoji oceni navaja tudi konvencijo iz Ria de Janeira, da razvoja ne smemo ustaviti, ampak moramo smer razvoja le prilagoditi, da bo ta postala manj uničujoča za okolje. Če pogledamo njegovo vizijo in navedbo iz konvencije, je že dovolj jasno, da bi morali smer razvoja prilagoditi in jo iz uničujočega projekta za naravo usmeriti v drugo smer, trajnostni razvoj pa graditi na kateri drugi rešitvi. Investitor v svoji študiji velikokrat omenja in priznava uničenje okolja in s tem omilitev problema gospodarskega razvoja, ki bi naj bil po gradnji veliko večji. Povečal bi se tudi standard tamkajšnjih prebivalcev, katerim uničenje okolja ne prinese pretirano pozitivnih posledic, saj je večina tamkajšnjih prebivalcev odvisna od turizma, s katerim se ukvarja na območjih reke in katerega bi z gradnjo HE izgubili. Investitorji so oceno predstavili po treh ključnih stebrih trajnostnega razvoja: okolje, družba in gospodarstvo. Pri tem so ugotovili, da bi s HE po preliminarnih ukrepih zvišali standard tamkajšnjega prebivalstva (DEM, Zavod za projektno svetovanje, 2010).

6.2 KONFLIKT V SODELOVANJU ŠIRŠE OKOLICE IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ

Konflikt v sodelovanju med državo in nevladnimi organizacijami je eden izmed glavnih problemov v Sloveniji, saj se vlada ne odziva na pripombe in dejstva, ki jih te organizacije podajajo. Takšen primer neupoštevanja lahko opazimo tudi pri obravnavanem primeru. Nevladna organizacija DPRS je že večkrat, tudi v pismu varuhinji človekovih pravic, izpostavila, da veliko nevladnih organizacij, združenj in iniciativ iz pokrajine ob reki Muri opozarja na neenakopraven položaj, ki ga imajo v primerjavi s potencialnim investitorjem bodočih hidroelektrarn na reki Muri. Pravico imajo, da se začnejo sprejemati kot enakovredne, toda odgovora vlade in investitorja niso dobili. DPRS je obravnavano samo kot ena izmed strank v postopku, ki je podajala številne pripombe, ki so bile v večini ignorirane.

6.2.1 Stranke v postopku

Stranke v postopku so lahko vse stranke, ki izkažejo, da imajo v postopku pravni interes in delujejo v javnem interesu, torej zastopajo ljudi. V obravnavanem primeru so stranke v postopku celovite presoje vplivov na okolje (CPVO) za državni prostorski načrt (DPN) za HE Hrastje - Mota:

- DPRS (status delovanja v javnem interesu ohranjanja narave),
- Zveza društev Moja Mura (status delovanja v javnem interesu ohranjanja narave),
- Muzej norosti Trate (javni interes ohranjanja kulturne dediščine),
- Ribiška zveza Slovenije (status delovanja v javnem interesu ohranjanja narave in varovanja okolja).

6.2.2 Neupoštevanje javnosti pri Energetskem konceptu Slovenije

Energetski koncept Slovenije (v nadaljevanju EKS) je dokument, ki temelji na razvoju energetike v skladu z energetskim zakonom. Ministrstvo za infrastrukturo je tako na svoji spletni strani objavilo, da želi, da se zagotovi široka razprava o sprejetju in da pri sprejemanju sodeluje vsa zainteresirana širša javnost.

Ena izmed stvari, na katere se je odzvala nevladna organizacija DPRS, je bil ravno EKS, za katerega trdijo, da je nujen celovit pristop, in kjer naj bi bil upoštevan pojem trajnosti, ne pa upoštevanje potreb trenutnih generacij, ki imajo preveliko potrošnjo. Maksimalna potrošnja energetskih virov je nesprejemljiva, saj je ena izmed dolžnosti človeštva skrb za

bodoče generacije. Zato so za dokument energetskega koncepta predlagali uskladitveni dokument, ki bo v skladu z zakonodajo s področja varstva narave in okolja. Strategija gospodarskega razvoja bi morala v Sloveniji temeljiti ravno na okolju in predpostavki, da bi se morala za večjo konkurenčnost na trgu zniževati okoljska intenzivnost gospodarske rasti in zviševati okoljska učinkovitost podjetij.

Ministrstvo za infrastrukturo je javno objavilo razpravo glede smernic za pripravo EKS, da bi omogočili sodelovanje širše javnosti, saj so tudi sami napisali, da bodo EKS sprejeli s tesnim sodelovanjem zainteresirane javnosti. Vendar so bile pripombe (ena od teh je bila tudi, da se zapiše, da reka Mura ni predmet energetske izrabe), ki so jih društva v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom podala na ministrstva in ki so jih tudi predstavili na javni obravnavi, zavrjene in neupoštene. Vlada je potrdila EKS še pred koncem javne obravnave in tako kršila zakon, ki daje pravico nevladnim organizacijam in strokovnjakom na področju možnost, da sodelujejo pri oblikovanju odločitev, ki bodo vplivala na življenje ljudi. V nadaljevanju postopka je Ministrstvo za infrastrukturo po zaključku javne obravnave vladi poslalo predlog o uvrstitvi resolucije o energetskega konceptu Slovenije za obravnavanje na redni seji. Ker je vlada potrdila EKS, še preden se je dokončno končala javna obravnava, so nevladne organizacije seveda zahtevale razveljavitev. Poslali so protestno pismo z opozorilom, da so bili neupoštenevi kljub zakonski in ustavni pravici, da se mnenje vsakega udeleženca upošteva. Poleg vsega so v EKS zapisali, da je bil koncept pripravljen v širokem procesu javnega posvetovanja, kar se za vlagatelje in udeležence seveda zdi nesprejemljivo, saj se ministrstva niso opredelila do njihovih odzivov. EKS bi moral biti v primeru upoštevanja vseh zunanjih posameznikov, ki so sodelovali pri pripombah, čisto drugačen, saj kampanjo Rešimo reko Muro podpira več kot 70 lokalnih, nacionalnih in mednarodnih nevladnih organizacij ter številni drugi strokovnjaki, ki so tudi v javni obravnavi dodobra opredelili, kako zelo je pomembno, da se EKS prilagodi in obvaruje reko Muro, ki teče na zakonsko določenem zavarovanem območju (DPRS, 2018).

6.2.3 Nepriznavanje udeležencev v postopku celovite presoje vplivov na okolje

Društva, ki imajo status nevladne organizacije in delujejo v javnem interesu, imajo pravico sodelovati v vseh postopkih. Stranski udeleženec v postopku celovite presoje vplivov na okolje (v nadaljevanju CPVO) za hidroelektrarno Hrastje - Mota na Muri je po zakonu tudi DPRS. Društvo pa je te pravice dobilo komaj po enoletni tožbi na Upravnem sodišču, kjer mu je Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju MOP) končno priznalo status stranskega udeleženca. Upravno sodišče je odredilo, da MOP deluje ves postopek nezakonito po 137. členu ZON, kjer je v 3. odstavku zapisano: »Društvo, ki pridobi status društva, ki deluje v javnem interesu, ima pravico zastopati interese ohranjanja narave v vseh upravnih in sodnih postopkih.«

Tako je Ustavno sodišče odredilo, da mora MOP nujno vključiti DPRS v postopek CPVO. Vendar je po vključitvi pristojno ministrstvo nadaljevalo z nezakonitim ravnanjem. Po prejetju okoljskega poročila potencialnega investitorja ni obvestilo nobene stranke v postopku, da bi oddale svoja mnenja. Zato so jih spet opozorili na nezakonito delovanje in vložili zahtevek za posredovanje okoljskega poročila. DPRS je takrat dobil možnost za podajo mnenja o okoljskem poročilu, vendar je bil čas omejen na sedem dni. Mnenja glede na obseg okoljskega poročila ni bilo možno podati, zato so MOP spet opozorili in zaprosili za podaljšanje roka na zakonsko določenega (21 dni), vendar so jih zavrnil.

Postopek se je nadaljeval, ko so nevladne organizacije okoljsko poročilo ocenile za pomanjkljivo in podale mnenje, da bi že na podlagi ocenjenega morali s postopkom zaključiti; načrtovano gradnjo bi morali ustaviti in območje reke Mure razglasiti za izključitveno območje. DPRS je projekt ocenil z oceno E, kar pomeni, da bi gradnja povzročila uničujoče posledice. Poudarjajo še, da se prizadevanja za ohranitev tega območja odvijajo že več kot 30 let in da bi bil skrajni čas, da projekt zavržejo za vedno in začnejo graditi na trajnostnem razvoju ob reki Muri (DPRS, 2015).

6.2.4 Informacije javnega značaja

Okoljske informacije javnega značaja (v nadaljevanju IJZ) bi morale že po aarhuški konvenciji omogočati, da ima vsak posameznik dostop do njih. Ministrstvo za infrastrukturo in MOP tega zakona tudi tukaj nista upoštevala. Stranke v postopku so tako po neuradnih informacijah izvedele, da se je začel pripravljati akcijski načrt obnovljivih virov energije (v nadaljevanju ANOVA). Dokument je bil v pripravi, ko še ni bil sprejet niti EKS, ki je krovni dokument in podlaga za ustvarjanje novih dokumentov, tudi ANOVE. Stranski udeleženec in stranka v postopku DPRS, ki bi moral do informacij dostopati že na spletu, je podal zahtevo za vključitev, saj so želeli zastopati svoje interese ohranjanja narave. V sklopu IJZ so zahtevali tudi vso dokumentacijo, ki je že nastala, in obvestilo, v kateri fazi je postopek odločanja. Zahteva je bila zavrnjena kljub slovenski zakonodaji in evropski sodni praksi.

V nadaljevanju je DPRS po odločitvi informacijskega pooblaščenca (v nadaljevanju IP), da so študije z okoljskimi podatki javnega značaja, od potencialnega investitorja zahtevalo dostop do vseh študij, izdelanih za CPVO državnega prostorskega načrta za hidroelektrarno. Investitor je zavrnil dostop z utemeljitvijo, da je to poslovna skrivnost, s katero bi lahko škodovali sebi in si s tem povzročili veliko večjo škodo kot korist. Tvegali bi dodatne preglede strokovnjakov, s tem pa bi imeli dodatne stroške ponovnega usklajevanja strokovnih podlag. Vrnjen argument DPRS je bil zavrjen, zato se je društvo spet obrnilo na IP. Ta je odločil, da se kot poslovna skrivnost ne more označiti nobena informacija, ki je sama po sebi javna že po zakonu, še posebej, če so to informacije, vezane na spreminjanje in poseganje v okolje. IP je tako za dani primer zatrdil, da so vse

informacije o gradnji HE na reki Muri javne, saj gre za splošno javno polemiko, ki bo v primeru gradnje zelo vplivala na življenje tamkajšnjih prebivalcev. DPRS je poudarilo, da kljub vsemu trudu in dokazilom, da jim pripada vsestranska ozaveščenost, še ni dobilo vseh podatkov in študij investitorja (Informacijski pooblaščenec, 2016).

6.2.5 Lažne in zavajajoče informacije za javnost

Nevladne organizacije opozarjajo, da so eden izmed najbolj škodljivih dejavnikov za končno odločitev informacije, ki jih potencialni investitor podaja širši javnosti. Te informacije so v večini zavajajoče in lažne. V večini primerov izkoriščajo neozaveščenost ljudi in tamkajšnjih prebivalcev, katerim obljublajo veliko večjo samostojnost glede gospodarskega napredka, ki bi ga prinesla gradnja hidroelektrarn. Zato je DPRS znova napisalo pismo varuhinji človekovih pravic in poudarilo, da so priča izredno premišljenemu delovanju investitorja pri prepričevanju javnosti o sprejemljivosti hidroenergetskih objektov, ki jih načrtuje. Nekatere izmed trditev, ki jih navaja DPRS kot priča dogajanja, so (Egger, 2017; Weiss, 2017):

- Investitor je pod lažnim imenom ustanovil t. i. Pomurski razvojni inštitut. Zavaja že ime »inštituta«, saj ni znanstveno podprt, kot običajno razumemo pod tem nazivom. Njegovo delo je vezano samo na projekt izgradnje HE na Muri. Iz dosedanjega delovanja je povsem jasno, da je njegova naloga predstaviti samo tista dejstva, ki investitorju odgovarjajo, negativna pa zamolčati. Pri stvareh, za katere navajajo, da bodo na ljudi vplivale blagodejno, je po študijah različnih strokovnjakov iz WWF dokazano, da je rečni ekosistem preveč pomemben in edinstven za Evropo, da bi ga lahko žrtvovali za gospodarske koristi, katere bi lahko uporabljali le kratkoročno.
- Zavajajoče in pomanjkljive informacije se nahajajo tudi v okoljskem poročilu (v nadaljevanju OP), ki je podlaga za državni prostorski načrt za načrtovano HE. Potem ko so naravovarstveniki pregledali OP, so ugotovili, da je kakovost poročila investitorja nizka, toda ocenjena z oceno D, ki še dovoljuje izravnalne ukrepe. Realna ocena poročila je ocena E, po kateri bi načrtovani ukrepi povzročili nepopravljive in uničujoče učinke na okolje. Ugotovili so, da v OP investitorja niso bili analizirani pomembni dejavniki, ki bi bistveno vplivali na oceno poplavnega režima. O tem širši javnosti govorijo, da bi bil dosti boljši in da reka ne bi več toliko poplavljala, vendar ne povejo dejstva, da bi poplavelo večino kmetijskih območij, ko bi zaradi HE morali ustvarjati umetna akumulacijska jezera. To bi večini kmetov uničilo ves pridelek in tudi zemljo. V OP so obljubljeni tudi ukrepi, s katerimi bi izničili tveganja gradnje, vendar ni povedano nič o tem, kako bi reševali ta tveganja. Prav tako v OP ni opisano, kako bi na rečni sistem vplivalo vseh osem HE,

ki so načrtovane v prostorskem načrtu. Opisani so samo vplivi, ki bi jih gradnja povzročila v Sloveniji, ni pa omenjenih čezmejnih vplivov na zaščiteni okolje, kjer teče reka Mura, zato bi Slovenija kršila tudi zakone izven svojih meja. Znanstvenika Egger in Weiss sta v stališču do OP opozorila, da bi projekti s tako velikim vplivom na območju Nature 2000 zahtevali bolj kompleksno in pravilno oceno vplivov, ki bi potem bili podlaga za odločitev graditi ali ne graditi. Še posebej, ker je reka na območju mednarodnega pomena in tako ni pomemben vir samo za Slovenijo, bi bili tukaj potrebni strokovno podprti najvišji možni pravni in strokovni standardi.

- Investitor na svoji spletni strani posebej za mlajšo generacijo predstavlja projekt hidroelektrarn na reki Muri. Mladino tako s posebnim projektom Modri Jan nagovarjajo, da sodeluje v razpisih, kjer izdelujejo razne izdelke, za katere kasneje podeljujejo tudi zelo velike nagrade. Celotni projekt je zelo premišljeno sestavljen, otroke spodbuja k enostranskemu mišljenju in tako zanemari vse morebitne posledice, saj projekt v teh natečajih predstavlja kot povsem sprejemljiv za okolje. Še več, z veliko nestrokovnimi trditvami celo prepričujejo, da so ti objekti za okolje in naravo potrebni in da bodo izboljšali stanje okolja.

Investitor tako že od začetka aktivnosti ozaveščanja širše javnosti širi zavajajoče informacije, ki bi utegnile biti pozitivne samo zanj. V celotnem postopku je večkrat sponzoriral različne dogodke, na katerih se je tudi glasno oglaševal. Cilj tega je pridobivanje javnega mnenja, ki bi že lahko vsebovalo elemente korupcije in prikritega oglaševanja (Lorenčič, 2014).

7 ZAKLJUČEK

Vsakega načrtovanega posega v okolje bi se morali lotiti zelo sistematično in imeti zelo analitičen pristop k projektu, katerega želimo umestiti v neko območje. Če gre za umestitev projekta na zaščitena območja narave, bi morali še posebej premisliti, ali je to sploh pomembno in kakšne bi bile negativne posledice v primerjavi s koristmi. Koristi bi v našem primeru bile dosti manjše kot posledice, ki bi uničile pomemben slovenski ekosistem, s tem pa tudi čezmejnega. Slovenija bi se veliko bolj kot za takšne projekte morala truditi za trajnostni razvoj ob reki Muri brez izravnalnih ukrepov in pomagati tamkajšnjemu prebivalstvu s turizmom, ki je tam že prisoten.

Namen in cilji diplomskega dela so bili doseženi, saj sem v teoretičnem delu opisala teorijo in zakonodajo, na katero se mora država pri skrbi za okolje nasloniti in katero mora tudi spoštovati. Pri raziskovalnem delu pa sem preverila, ali Slovenija spoštuje zakonodajo in ali se uvršča med države, ki se trudijo za trajnostni napredek brez pretiranih posegov, ki bi bili uničujoči za okolje.

H1: Slovenija v svoje odločitve glede posegov v okolje vedno manj vključuje širšo javnost.

Ob pisanju teoretičnega in raziskovalnega dela sem ugotovila, da Slovenija v svoje odločitve premalo vključuje širšo javnost. Zelo slabo skrbi za objavljanje pomembnih informacij, pri odločitvah pa je problem tudi, da nočejo objaviti nekaterih informacij javnega značaja, ki so že same po sebi javne in je dovoljeno, da ima vpogled vanje vsa zainteresirana javnost.

H2: Slovenija še ni na ravni okoljske politike, da bi za svojo kulturno dediščino in posege v okolje skrbela tako, kot skrbijo drugod po Evropi.

Da Slovenija še ni na ravni okoljske politike drugih držav EU, lahko razberemo tudi iz dogajanja v sosednji Avstriji. Ta se zaradi pretiranih posegov v okolje in gradenj HE že vrsto let trudi, da bi lahko vrnilo območju, ki so ga z gradnjo povsem uničili, svoj prvoten ali vsaj podoben ekosistem, kot so ga imeli. Pri tem so dobili že veliko sredstev EU. Skozi leta se je stanje izboljšalo, vendar se še trudijo.

H3: Za izjemne posege v okolje na zaščitelih naravnih habitatih se Slovenija odloča, ker teži k večjemu napredku gospodarstva.

V zakonodaji je napisano, da bi se država morala za gospodarski napredek odločiti tako, da pred začetkom neke gradnje presodi določene vplive gradnje na okolje. Če so ti neugodni, bi morali projekte takoj zavrnil, graditi trajnostni razvoj in s tem tudi

gospodarstvo na okolju prijazen način. Slovenija pa je ena izmed gospodarsko manj naprednih držav EU in kot vse, ki ostajajo v gospodarskem zaostanku, se trudi, da bi lahko to izboljšala. To je, kot sem že omenila, velikokrat slabo za okolje in zavarovana območja (teh v Sloveniji najdemo veliko), zato bi morali veliko bolj kot težko gospodarstvo in industrijo podpirati okolju prijazno tehnologijo. S tem bi dobivali pomoč in sredstva tudi od Evropske skupnosti.

Če v celoti povzamem zgoraj naštetu, lahko rečem, da je Evropa glede okoljske politike na pravi poti. Nekatere izmed držav (sem spadajo nekoliko nerazvite države) pa bi se morale že zaradi tega, da bi postale enakovredno obravnavane, truditi, da bi sledile vsem razvitim državam, ki že gradijo trajnostni razvoj s pomočjo varovanja okolja in ne dovoljujejo večjih vplivov na okolje. Dejstvo je, da ni mogoče čez noč sprejeti rešitve tega problema, zato bi se Slovenija morala najprej odločiti in začeti sodelovati s širšo okolico in strokovnjaki, ki imajo večinoma bolj realne poglede na določene projekte, ki bi jih investitorji radi umeščali v določen prostor. To se bo uredilo, ko se bomo začeli zavedati, da je čisto in zdravo okolje veliko bolj pomembno od gospodarske rasti, ki ni trajnostna.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

Adams, W. M. (2009). *Green development: environment and sustainability in a developing world* (3. izd). New York: Taylor & Francis Group.

Egger, G. (2017). Stališče glede Okoljskega poročila za hidroelektrarno Hrastje-Mota na Muri in njene vplive na poplavne gozdove¹ v skladu s habitatno direktivo EU [online]. Pridobljeno 18. 12. 2017 s http://www.amazon-of-europe.com/si/view/files/download/showDownload/?tool=12&feld=download&sprach_connect=264

Kirn, A. (2003). Ekološka/okoljska zavest Slovencev na pragu tretjega tisočletja. *Teorija in praksa*, 40 (1), 17–36.

Lah, A. (1994). *Okolje v Sloveniji*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Ledec, G. & Quitero, J. D. (2003). Good dams and bad dams: environmental criteria for site selection of hydroelectric projects. *Sustainable development working paper*, 16, 1–23.

Marega, M. & Kos, D. (2002). *Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah*. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.

Plut, D. (1997). *Slovenija na križpotju : Slovenija na okoljskorazvojnem in povezovalnem križpotju Evrope*. Ljubljana: Mihelač.

Sajovic, A. & Kolnik, K. (2011). Poklicni profili in poklicno generične kompetence s področja varstva narave in okolja za razvoj trajnostne družbe. *Revija za geografijo*, 6 (2), 75–86.

Samsa, J. M. (2003). *Okoljevarstveno trženje* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Serajnik Sraka, N. & Vidrih, B. (2001). Vladni odnosi z javnostmi: model organiziranosti vladnih odnosov z javnostmi v Sloveniji. *Teorija in praksa*, 38 (4), 650–669.

Steenge, A. E. (1991). A survey of environmental problems in eastern europe. *Structural Change and Economic Dynamics*, 2, 315–332. doi: 10.1016/S0954-349X(05)80005-0

Špes, M. (2008). Pomen okoljske ozaveščenosti in sodelovanja javnosti za trajnostni razvoj. *Dela*, 29, 49–62.

- Tantegel, B. & Kralj, D. (2011). Politika, strategija in organizacijska kultura trajnostnega razvoja in ravnanja z okoljem v podjetjih. *Organizacija*, 44 (5), 191–201.
- Vovk Korže, A., Globovnik, N. & Kokot, M. (2010). *Sodelovanje javnosti je temelj za trajnostni napredek lokalnih skupnosti in regij*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta – mednarodni center za ekoremediacije.
- Zisenis, M. (2017). Is the Natura 2000 network of the European Union the key land use policy tool for preserving Europe's biodiversity heritage? *Land use Policy*, 69, 408–416.
- Weiss, S. (2017). Strokovna ocena Okoljskega poročila za hidroelektrarno Hrastje-Mota na Muri osredotočeno na vplive na vrste rib, ki so navedene v evropski habitatni direktivi [online]. Pridobljeno 18. 12. 2017 s http://www.amazon-of-europe.com/si/view/files/download/showDownload/?tool=12&feld=download&sprach_connect=265

VIRI

- Amazon of Europe Mura-Drava-Danube. (2017). Rečni dragulj je ogrožen [online]. Pridobljeno 15. 12. 2017 s <http://www.amazon-of-europe.com/si/o-kampanji>
- DPRS. (2015). Zahteva za vključitev stranskega udeleženca v postopek celovita presoja vplivov na okolje za hidroelektrarno Hrastje - Mota na Muri [online]. Pridobljeno 21. 10. 2016 s http://www.dprs.si/datoteke/1477045359-20150826DPRS_vloga_stranka_v_postopku.pdf
- DPRS. (2018). Državni zbor zavrnil resolucijo o EKS! [online]. Pridobljeno 30. 3. 2018 s <http://www.dprs.si/sl/135-drzavni-zbor-zavrnil-resolucijo-o-eks.html>
- European Commission. (2017). The EU Environmental Implementation Review (EIR) package [online]. Pridobljeno 6. 2. 2017 s http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/full_report_en.pdf
- Evropska komisija. (2016). Sedmi okoljski akcijski program – splošni okoljski akcijski program Unije do leta 2020 [online]. Pridobljeno 8. 6. 2016 s <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sl.pdf>
- Informacijski pooblaščenec. (2016). Iskalnik po odločbah IP o dostopu do informacij javnega značaja [online]. Pridobljeno 17. 12. 2017 s https://www.ip-rs.si/ijz/drustvo-za-preucevanje-rib-slovenije-dravske-elektrarne-maribor-doo-2973/?tx_jzdecisions_pi1%5Bsearch%5D=1&tx_jzdecisions_pi1%5Bsword%5D=dru%C5%A1tvo%20za%20preu%C4%8Devanje%20rib%20slovenije

- Lorenčič, D. (2014). Pismo varuhu človekovih pravic [online]. Pridobljeno 24. 11. 2014 s
<http://www.dprs.si/sl/62-stop-prikritemu-ogljasevanju-revija-modri-jan.html>
- Ministrstvo za okolje in prostor. (2001). Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji [online]. Pridobljeno 17. 12. 2001 s
<http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/narava/biotska.pdf>
- Morgenstern, R. D., Pizer, W. A. & Shyang Shih, J. (2002). Jobs versus the environment: an industry-level perspective. *Journal of environmental economics and management*, 43 (3), 412–436. doi: 10.1006/jeem.2001.1191
- Urad za publikacije Evropske unije. (2004). Direktiva o okoljski odgovornosti [online]. Pridobljeno 3. 11. 2014 s
http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/factsheet/ELD%20factsheet_SL.pdf
- Zakon o ohranjanju narave (ZON). Uradni list RS, št. 96/04.
- Zavod za projektno svetovanje. (2010). Študija trajnostnega razvoja območja ob reki Muri v povezavi z možnostjo HE izrabe reke [online]. Pridobljeno 21. 4. 2010 s
http://www.dem.si/Portals/0/Documents/Pripone/Krovna_studija%20TR_DEM_100610_fin.pdf

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

ANOVA	Akcijski načrt obnovljivih virov energije
CPVO	Celovita presoja vplivov na okolje
DPN	Državni prostorski načrt
DPRS	Društvo za preučevanje rib Slovenije
EAP	Evropski akcijski program
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EKS	Energetski koncept Slovenije
EMAS	Sistem EU za okoljevarstveno vodenje organizacij
EZ	Evropska zveza
HE	Hidroelektrarna
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
OP	Okoljsko poročilo
OZN	Organizacija združenih narodov
UNESCO	Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
WWF	Svetovna organizacija za varstvo narave
ZON	Zakon o ohranjanju narave